

A stylized, high-contrast illustration in a dark color against a lighter background. On the left, several trees with thick, gnarled trunks and dense, dark foliage stand prominently. In the background, a range of mountains is depicted with simple, bold lines. Three birds are shown in flight in the upper right portion of the sky. The entire scene is framed by a thick, dark border.

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

VII. - 1909 - V.

VSEBINA.

A. Aškerc: Trubarjev grič	131
Zofka Kveder-Jelovšekova: Tiskarna	132
Alojzij Gradnik: Motiva iz brd	135
Milan Pugelj: Povest žurnalista	136
Dr. Karel Hinterlechner (Dunaj): Iz geologije	138
Petruška: Ahasver	143
Alojzij Gradnik: Poroka	143
C. Golar: Kmečka idila	144
Vladimir Levstik: Novi stihl	151
Ivan Lah: Pesnik I. S. Machar	152
Jos. Kostanjevec: Prepozno	155
Listek	158

Književnost:

Slavica v narodni knjižnici v Atenah. — Murnik Rado: Jari Junaki. — Milčinski Fran: Igračke. — Krašovec Franjo:

Utrinki. Črtice in potopisi. — Tuma F. K.: Pod cesarjem Franc Jožefom I. — Matica Hrvatska. — Hrvatska Matica. — Radić Stjepan: Današnja finančialna znanost. — Mickiewicz Adam: Soneti. Balade i romance. — Turgenjev I. S.: Novi rod. — Lepušić Ivan: Pustolovka. — Kolo hrvatskih umjetnika. — „Savremenik“. — Šimunović Dinko: Mrkodol. — G. Jankov: Bolgarski narodni pjesmi ot Jelena Jankov.

Glasba in gledališče:

Slovensko deželno gledališče. — Faller pl. Nikola. — † Przybylski Zygmunt.

Naše slike:

Bela Csikoš: Judita in Holofernes. — Joso Bužan: Bolnica. — Struppi: Pomaranče. — Vojteh Preissig: Vinjeta. — Bela Csikoš: Saloma.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Gosp. Jos. K-a, Solkan. Vaših pesnitev sem se razveselil. V njih je predvsem duha, humorja, temperamenta. Zlasti „Pod Sveto goro!“ Toda Vaš cinizem gre za naše razmere predaleč! Celo naši „svobodomislici“ bi napadli mene in Vas! V „Iz življenja“ ima II. kitica pogrešen ritem. Pesem „Moje ljube glas“ mi je nerazumljiva. Gong?! Oglasite se kmalu zopet! — Kokosov, Št. A. pri Gorici. Prevodov in parafraz ne priobčujem. — Rino Dušan, Dol. Ajd. Ni slabo, a nedovršeno. Oglasite se še kdaj! — Ad. T-ič, Trst. Proza! Nikar dalje! — Dr. I. P. Dunaj. Povest od (f) solza. 16 kitic mora ubiti tudi najlepšo idejo! To je snov za dolgo novelo! „Monolog zavržene“ ni poezija, nego odurna proza. N. pr.:

„Pijanec gre in se izbljuje
in leže mirno in zaspí,
pa v jutru kar izbljul je, psuje —
Pijanec si, o družba ti!“ — —

„Monolog neveste“ je takisto prozaičen: „kdo kuhar bo večerjo, kdo posteljo postal . . .?“ a bi se dal opiliti v „narodno pesem“. Zdravi!

Ivan Kraker: „Kako so nastale vere in bogovi?“ Po Ingersollovih spisih za Slovence priredil . . . V Chicagi 1909. Str. 76. Cena 30 centov. Dobi se pri izdajatelju Ivanu Krakerju v Chicagi, Ill. Laflin Street 629. — Za mislečega človeka primerno berilo. Priporočamo. A.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

BELA CSIKOS: JUDITA IN HOLOFERNES.

A. AŠKERC:

TRUBARJEV GRIČ.

(NARODNA LEGENDA.)

Poletni gasne nad Posavjem dan.
Na grič se spušča mrak ko pajčolan.

Pastir Roban utrujen leže v travo,
polóži torbo si pod mlado glavo.

Vse tiho kroginkrog . . . Tako je sam
med ovcamí, ki v gruĉah tu in tam

pasó se mirne . . . Vsa molĉi dobrava.
Pod njim počasi teĉe temna Sava.

In zdaj — nenadni kaj pomeni šum?
Vse črno ljudstva! Kakšen trušč in hrum!

Kje neki množica se ta je vzela?
Odkod tak hipoma je prihitela?

In kaj so? Romarji? . . . Pastir Roban
ozira se ves zmešan in zaspan . . .

Utihne vse . . . Duhovnik se pojavi
zdaj med ljudmi, na sredo se postavi

pa pridiguje . . . Kak oblasten glas!
Kako grmi njegov mogoĉni bas!

Obraz obroblja mu rujava brada . . .
Ko kladivo po nakovalu pada

beseda mu jeklena . . . Iz oĉij
navdušenja mu ogenj plamení . . .

Duhovnik smeši, graja praznoverstvo,
malikovalstvo, vraže, licemerstvo . . .

Iz papeža celo norĉuje se . . .
Ĉedalje bolj raztogotuje se . . .

Kako posluša množica ga tiha!
Pastir Roban na trati komaj diha . . .

Umolkne pridigar . . . „Poživi Bog
te, Primož Trubar!“ tisoĉ dvigne rok

se izmed romarjev in ga pozdravlja,
ĉastí ga s solznimi oĉmi, proslavlja:

„Hej, župnik loški! Kdo mu je enak?
Kje blizu je še mašnik hraber tak? . . .“

„Ubijte krivoverca!“ nekdo reĉe . . .
„Na pekla dnu naj antikrist se peĉe! . . .“

„Kdo Trubarja nam tukaj sramotí?
Polómimo nesramnežu kostí!

„Proĉ s papežnikom!“ . . . Krik in vik, zmešnjava . . .
Pastirju se Robanu kroži glava . . .

Zdaj neki romar z nogo brcne vanj —
Roban se prebudi iz ĉudnih sanj . . .

Domov požene ovce . . . Premišljuje,
kaj vas o holmu tem pripoveduje . . .

Kjer bil zaspal je, Trubarjev je griĉ!¹⁾
Zato ga v sanjah muĉil je hudiĉ! . . .

„No, pa zakaj stoji zdaj križ na griĉu,
ĉe Trubar ta zapadel je hudiĉu?!“

Pastir se poprašuje sam gredoĉ
pa žene ovce svoje . . . Pada noĉ.

¹⁾ Med Zidanim Mostom in Radeĉami se dviga na desnem bregu Save, ne daleĉ od izliva Savine, griĉ, na katerem stoji križ. O tem griĉu sem slišal že v mladih letih marsikako pravljico. Preteklo zimo pa mi je pravila neka dama iz Radeĉ, da je bojda Trubar, ko je bil v Loki župnik, pridigal na omenjenem griĉu prvokrat v heretiĉnem duhu. Tako si pripoveduje ljudstvo še dandanes tupatam na Posavju . . .

J. BUŽAN: BOLNICA.

ZOFKA KVEDER - JELOVŠEKOVA:

TISKARNA.

Tiskarna buči, šumi.

V gornji dvorani stoje stavci pred svojimi predali, zlagajo članke in pesmi, povesti in razprave, časopise in knjige, anonce, reklamna pisma, osmrtnice, vedno novo in vedno isto. Zlagajo in razmetavajo zlog, pogovarjajo se, psujejo mraz pozimi in vročino poleti. Na drugi strani so pisarne, dvorana za broširanje, dvorana za ekspedicijo, a spodaj v pritličju so stroji. Vsa hiša je polna hrupa, vsa je nasičena z duhom tiskarskega črnila, črna in temna, neprijazna je vsa. Zidovi marogasti, polepljeni s plakati, vsa vrata umašana od odtiskov mastnih črnih rok, okna sajasta in prašna.

Solnčni žarki potemne v teh prostorih, rože, ki jih včasih poleti zanesejo mlade delavke semkaj, povenejo hitro, ljudje poblede. Samo stroji

se blišče, kolesa brné živahno, ponikljani drogovi so kakor iz srebra in medeni žebliji se vidijo na črnem laku kakor veliki zlati gumbi. Ti stroji, se zdi, so gospodarji hiše in vseh ljudij v nji. Kadar zabučé, zaropotajo, kadar se zaleté v tok, izpremene se lica vseh teh ljudij, zresne se, postarajo se. Vsi, vsi, kurjač doli v kleti pred pečjo, mehanik pred motorjem, dekleta in ženske v tiskarni, stavci v gornji dvorani, knjigovodje v pisarnah, vsi imajo neki enoten, napet izraz.

Delaj, delaj!

In zdi se, da stroji gonijo ljudi, priganjajo jih nestrpno, zapovedujejo jim, a ne da so stroji orodje, mrtvo in pokorno orodje človeškega uma.

Tako bi moralo biti ali ni, nikakor ni.

Ljudje so sluge, sužnji so, a stroji so kralji, gospodje, zapovedniki.

Tam mahajo velikanska kovinska kolena gori in doli, sto koles se vrtili in ljudje se priklanjajo, kakor jim migne stroj.

Glej, te lesene roke pred njo! Neprestano se stresavajo, pomikajo, padajo, vzdigajo, opominjajo, prijemajo, dajejo. Neutrudljive so.

List za listom jemlje Frida, polaga na lesene roke, ki ga dvignejo, da zdrsne v stroj. Bel papir pada enakomerno, kakor tikanje ure. Oči bolijo, ko gledajo ves dan, uro za uro vedno v isto točko. In ves dan se zgibajo roke enako. Noge postanejo težke in trudne, glava prazna in pusta.

Zima je. Glavna sezona je. In od sedmih do ene, od dveh do polnoči stoji Frida pred strojem, vlaga papir, list za listom.

Telo otrdne, omrtvi v večno enakem, večno istem gibljaju. In včasih ji je, kakor da je del tega stroja, da je sama stroj, brez misli in duše kakor ta.

A zdaj v sezoni, zdaj se zasluži dvajset, ali morda celo štirindvajset kron na teden. In nedelja je njena, in nedelja je vesela in slobodna.

Zamiži samo hip, kratek kakor sekunda: V nedeljo je lice lepo umito, lasje fino počesani, na nogah so moderni čevlji, na rokah rokavice, na glavi klobuk. In življenje je sladko in bučno, kakor vesel valček.

Tako kratke, kakor hip so nedelje. Par svetlih sanj, se ji zde. Vse leto samo malo kratkih ur. Vse drugo je sužnost in delo, delo. Pusto delo, brez premene, brez oddiha, delo za stroj ali za živino, za vole in konje morda. Ali človek ponori pri tem, ubija se počasi, možgani se posuše in otrpnejo.

Povzdigne oči in pogleda v drugi kot, tam stoji enak stroj in pred njim stoji njena mati in in vklada papir. Suha je, kakor kost, oči ugasle. Topa je, brez misli je, da je Frida včasih strah pred njo. Kakor da je že mrzla davno, a zdaj hodi še njena senca okoli, vlaga papir v tiskarni, ali srca nima več in duše nima več in pameti nima več.

„Kaj ste bili kdaj mladi, mati, recite?! Nikoli, nikdar niste bili mladi. Nikoli nikdar!“ kriči Frida v stroj, ali nihče je ne sliši.

Sezona je, in že ves mesec dela po štirinajst, po šestnajst ur na dan. Drugače se zasluži po deset kron, po dvanajst kron, ali zdaj se zasluži do štirindvajset kron na teden. To je skoraj sto kron na mesec.

Skoraj sto kron! Ta svota se zdi velika, ogromna.

Svileno bluzo si kupi.

Svileno bluzo, če ne bo mati jokala, da je greh nositi svilo, ko umira oče že pol leta, ko so mlajši otroci bolni, ko je sama beda v hiši.

Sicer, kaj naj bo to Fridi mar? Ona je zdrava, mlada in krepka. Ona edina od vse te boležljive in nadložne družine. Nikoli ni imela odprtih ran na nogah, kakor jih ima sestra Rozika, nikoli ni imela otečenih žlez na vratu, kakor jih ima brat Rudolf, nikoli ne božjasti, kakor najmlajši otrok v hiši, triletna Anka.

Mati je vlagala papir v stroj, ko je bila še dekle, kakor je zdaj Frida, oče je bil stavec. Vzela sta se, zaslužila sta oba. In lepo jima je bilo v začetku. Ali potem so prišle bolezni, in nadloga se je vselila v koč, kakor vsiljiv gost, kateremu se ne skriješ in ne umakneš.

„Tiskarna ju je požrla,“ misli Frida. „Koliko stavcev je tu pri nas? S štiridesetimi leti poginjajo skoraj vsi. Kako dolgo traja mladost tu notri? Tri leta, šest let morda, od šestnajstega leta pa do dvaindvajsetega. S tridesetimi osiviš in s štiridesetimi si star in vpognjen, če nisi že prej legel v zemljo.“

Papir, bel papir kakor sneg.

List za listom pada na lesene tipke stroja. Koliko milijonkrat si že, Frida, spustila papir na te lesene, neobčutne, točne in neutrudne roke brnečega in bučečega stroja?

Od šestnajstega leta že stoji tako dan na dan. Šest let že stoji. In kadar pomisli to, izgine pojem časa v njenih mislih in zdi se ji, kakor da iz večnosti do večnosti vlaga list za listom, in nikdar ne bo konca. Kje se je vzelo toliko papirja na svetu in kam pojdejo ti listi, ki drsajo od jutra do pozne črne noči skozi njene roke! Kakor sekunda sledi sekundi, enaka druga drugi, tako zdrava papir iz njenih rok.

Koliko ur že je prešlo, koliko dni?

Skoraj vsa mladost je že prešla, vse sanje ji je vzel stroj, vso jo je že izpil.

Res mlada je še, še so njena lica mehka in cvetoča, ali že je vse žrtvovano. Dali so jo v tiskarno, postavili so jo pred stroj in odtod se ne bo ganila.

Tam zgoraj med stavci je mlad človek. Ta bi jo še rešil, če bi hotel. Dobre oči ima, otroške oči še ima, in najboljši je od vseh, najpametnejši je.

Ta bi jo še rešil odtod. In če tudi ne, če bi hodila skupaj z njim sem in bi skupaj odhajala in bi imela nekje v predmestju majhno stanovanje z njim in srečo tiho in toplo, vedela bi, čemu dela. In delala bi; tudi to pusto, pusto delo bi delala vsak dan do smrti, če bi bilo treba.

Ali kdo ve, če jo čaka kdaj kakšna sreča!

Nobena sreča je ne čaka. In mladi stavec hoče le malo šale ž njo, malo kratkočasja, malo razkošja. Par noči hoče, kakor drugi. In družega nič.

Ali zdaj je zima in ona je resnejša, otožna je. Poleti so se ji zdele take enodnevne ljubezni kakor čaša sladkega vina, ki se brez misli izpije za kratek čas v enem samem hipu. Lahkomišljenost je prešla kakor kratkotrajna bolezen, in ostalo je od vseh onih objemov samo malo grenke žalosti.

Če bi imela morda v nedeljo novo bluzo, morda bi mu posebno ugajala, in on bi se zaljubil vanjo resno in za vedno. Ali oče je bolan, kako naj stopi predenj v svili! On štedi na zdravilih in če so draga, jih ne pije in pravi, da mu ne koristijo. Samo cenena zdravila hvali. To zato, da imajo drugi otroci več, ki so tudi betežni in bolni in zato, da bi tudi še Fridi kaj ostalo za njeno veselje. Privoščji ji mladost in zdravje in vedno pravi, naj bo vesela, naj ne zamudi mladih dni.

Zamudi . . . Kaj se pravi to? Tu v tiskarni stoji pred strojem po deset ali šestnajst ur in zunaj gre morda sreča mimo. Mimo gre, ali ona ne more za njo. Spomladi cveto zunaj rože, vsi travniki so zeleni, po hribih šepetajo gozdovi, ptice pojo v parkih in po belih stezah hodijo srečni ljudje. Ona pa je v tiskarni in vlaga papir . . . Poleti se rdeči med žitnim poljem mak, smeh in petje se razlega po livadah. Tukaj v tiskarni pa brné stroji . . . In danes, nocoj je morda zunaj mesečna noč, sneg je bel, ulice so tihe in drevesa v parku so vsa čudovita in skrivnostna. Lepo bi bilo iti okrog roko v roki s prijateljem, šaliti se, pogovarjati, gledati v visoke zvezde in misliti na srečo. Ali lesene roke se dvigajo in stroj požira list za listom . . .

Sojeno je tako, da se zamudi sreča . . .

Krivična je taka sodba. Nekdo ima sto sreč, drugi niti ene ne. Nekdo ima mladost deset ali dvajset let, drugi nikoli.

Počasi potekajo minute. Plin gori že dolgo, ali ura je šele osem in delali bodo nocoj do polnoči. Zrak je težek in zadušljiv. Tam spredaj hodi par bledih, že zaspanih in trudnih tiskarskih učencev sem in tja. Dekleta, ki zlagajo tiskane pole, pojo. Samo nejasno se začuje včasih njihov glas med bučanjem in drdranjem strojev. Ali vidi se, da pojo na ves glas, lica so jim rdeča in usta se široko odpirajo.

Tudi Frida poizkuša peti.

Neizmerno enakomerno, dolgočasno in pusto je to delo. Minute se vlečejo dolge in neznosne. Kakor večnosti so te ure. Primeš za papir, položiš ga na leseno držalo stroja, držalo se privzdigne, papir zdrsne v stroj, držalo pade nazaj in ti položiš drug papir gori in tretji, četrti, deseti, stoti, tisoči . . . Vedno enako, točno, kakor stroj, brez prenehljaja, z isto kretnjo, vso uro, ves dan, vse leto . . .

Frida poje. Ali glas ji je že hripav in slab, vse pesmi so že izpete zdavnaj, stokrat, nešteto-krat. V grlu jo duši neka žalost, neki obup, neka neizmerna slabost in otožnost.

Oče ji umre. Že par let je bolan in že vsi čakajo njegove smrti. Strašno je to, ali res je. Žalostno je, ali življenje ne vpraša, kaj ti je prav in kaj ne. Polahko te upogne, prelomi te, izje te in če se mu zazdi, zastrupi ti srce do vrha. Kakor okužen studenec je tako srce. Sam gnus in samo prokletstvo. Vsi imajo radi očeta, ki je bil vedno dober z vsemi in je nesrečen, da jim je v nadlogo, ko bi jim bil rad v olajšavo in uteho. Mati ga ima rada in ona, Frida ga ima rada, in vendar težko čakata obe rešitve. Dolgo že boleha in zdaj leži že več kakor leto dni neprestano. A težko je v eni sobi z bolnikom. Vsa trudna prihaja Frida domov, spanja se ji hoče, miru se ji hoče in tišine. Odpočiti, oddahniti malo od vika in hrupa v tiskarni. Leže, zapre oči, malo zaspi in že jo predrami očetov kašelj.

Povsod je enako žalostno, doma in tu pri strojih. Ob nedeljah je veselo včasih v kakšni gostilni pri godbi in plesu. Ali tudi to je ne veseli več, kakor nekdanj. Najrajše bi kam šla, na kakšen lep in miren kraj in bi se odpočila. Ali taki lepi, mirni kraji so za druge ljudi. Lepe, tihe in mirne sobe so za gospodo. Zanje pa, za Frido in za vse iz tiskarne, je delo in nizke, zaduhle luknje, kjer je vse polno otrok in bolnikov in ljudij.

Leseno držalo je padlo prazno nazaj, prazno se je vzdignilo in stroj se je zavrtel zastonj. Zakasnila je s papirjem. Roke so ji že otrpnile, oči so gledale topo in kakor v sanjah; zazibala se je, kakor v omotici.

Popravila si je lase, potegnila z roko preko oči in zopet je vlagala papir, točno kakor avtomat.

Domislila se je stavca. Zasleduje jo nekaj časa sem. Pisal ji je par razglednic, parkrat jo je počakal pred tiskarno, neko nedeljo je plesal ž njo in spremil jo je do doma. Dober človek se ji zdi, pohlevne, še otroške oči ima, nedolžne še in odkritosrčne. Ali vesel je in lahkomišljen,

kakor so drugi njegovi tovariši. Rad bi se smejal ž njo, objemal bi jo rad, malo ljubezni bi rad. Tudi njej so všeč poljubi in ljubezen. Ali mladost vene, trudna je že za smeh in ples, rada bi se naslonila na zvestega spremljevalca, da bi skupaj šla k nekakemu cilju, ki je nejasen in v meglah. Že se boji prihodnosti, že jo je strah pred žalostnim življenjem.

Pomislila je na par svojih tovarišic. Nekaj se jih je izgubilo; preveč so se smejale, preveč veselile. Ta fant jim je bil všeč in oni, ljubile so tega in onega, pol za res, pol za šalo. Nekatera je dobila otroka in živi zdaj v skrbah, pusto in siromašno, par se jih je pomohilo, ali tudi njihova sreča ni imela dolgega obstanka. Vse, vse, — vse je žalostno, neumno, brez zmisla. Zakaj zraste človek in vzcvete kakor roža in uvene? Niso ga pogrešali, dokler ga ni bilo in ko ga ne bo, strne se za njim, kakor se voda strne za kamnom, kadar ga vržeš vanjo.

Pusta, topa žalost ji je prevzela srce in dušo. Ta beli papir, ki ga je zlagala v stroj, to neumno, enakomerno in zoprno delo, jo ubije in izsesa kmalu, kmalu. Včasih še ji vzkipe misli, kakor vzvalovano morje in vsaka minuta jih je polna in bogata. Ali to dolgočasno delo jih duši, uničuje jih. Dogodi se ji, da pozabi samo sebe in dela, dela, vklada list za listom, pusta, prazna, izčrpljena do kraja. Čuti, kako umira človečanstvo v nji, mladost, veselje, smeh, vsa čustva. Zdi se ji včasih, da se izpreminja v automat, ki le dela, dela, — slep, gluhi, brezčuten.

Trudna je. Polahko se pomika noč. Dolgo še je do polnoči. In potem pridejo kratke sanje, neizrekljivo kratke in sladke, in jutri zopet vlaganje papirja, list za listom . . .

In teden dni tako, vse leto, vse življenje . . .

Vzdignila je oči in pogledala je mater, ki je v drugem kotu vlagala papir v stroj, kakor ona. Suha je bila, sama kost in koža. Komaj štirideset let ji je, a njeni lasje so sivi, obraz je razoran, strgan, oči so ugasle, blede, mrtve, prsi udrti, roke koščene, kakor smrt.

Frida je pogledala mater, opazovala je njene kretnje, ki niso imele nič več človeškega na sebi. Automat stoji tam in se giblje, vlaga papir, list za listom . . . Ne misli, ne čuti . . .

In zazdelo se je Fridi, da je postala v tem trenutku brez misli, brez čuta, stara, izčrpljena do poslednje kaplje. Zazdelo se ji je, da so se ji lica zgubala v strašne brazde, da so lasje osiveli, da so ji oči ugasnile in zobje izgnili. Vse njeno lepo, polno, dekliško meso se je posušilo na nji, srce se je postaralo in postala je automat, star, točen automat, kakor njena mati . . .

Zakričala je in se onesvestila.

Zgrudila se je na tla, in prihiteli so ji v pomoč. Trdili so, da je kriv slabši zrak, dolgo delo . . .

Zunaj pa je bila čudovita noč. Mirna in prelepa noč. Sneg se je svetil v blede mesečini, kakor tajinstven in čaroben plašč. Visoke zvezde so stale v neizmernih višinah tuje, večnih skrivnostij polne. Nešteti, neznani svetovi . . . Morda boljši in lepši od našega.

ALOJZIJ GRADNIK:

MOTIVA IZ BRD.

Vse leto in ves dolgi dan
razrivaš pusto, golo grivo;
ko da ji v grudih srce živo
iščeš, zemlji si udán.

A kaj skrbi obraz potán?
Povej, kaj strah tišči ti sivo
glavo? — Ah, ne sodiš krivo:
kar ljubiš, ljubiš vse zamán.

Morda za svetega Martina,
ko bodo sodi polni vina,
tvoj gospodar ti da slovó.

In brez pomóci in utehe
ti s kravo, deco in ženó,
iskat si pojdeš druge strehe.

Šteje, steje... pa se trese roka;
zdi se ji, da nima več spomina...
preveč se blešči vsa ta zlatnina.
Šteje... od veselja starka joka.

Bog ji dal je dobrega otroka;
vse to ji poslala je Pavlina.
V Kajri služi... Lahko zdaj si vina
vošči, ne bo zmanjkala več moka.

Tako starka vgiba, zahvaljuje
se Bogu za dobro, vzorno hčer.
A tačas Pavlina v daljnem mestu
hodi gor in dol po temni cesti,
in ko gladna, nenasitna zvér,
čaka ljudstva, ki teló kupuje.

POVEST ŽURNALISTA.

(Dalje.)

Ravno pravi ste! — je hitel. — „Pri moji veri da ste! Jaz sem si že davno želel takega človeka, ki se na take stvari razume. Veste, jaz imam veselje do starine. Zgoraj imam že dve sobi polni. Imenitne stvari! Boste videli! Kar z menoj stopite!“ —

Takoj bi me bil najrajši odpeljal med svojo šaro, da bi ne bila ubranila Fani, ki mi je kazala že v prvem trenutku uprav materinsko skrb. Pokrepčal sem se in nato sem si vse povrsti ogledal. Hodili smo po sobah in vežah kakor koledniki. Potokar na sredi, Fani na levi, jaz na desni. Prvi je kazal in razkladal, jaz sem hvalil, Fani se je pa norčevala.

Pa se mi je tam dobro godilo. V par dnevih sem se bil popolnoma udomačil. S Fani sva se razgovarjala o vseh mogočih stvareh in vedno in povsod mi je ugajal njen priprosti, pa vendar nikoli plitvi vpogled, ki ga je imela pri vsaki stvari. Kadar sva imela čas, sva igrala klavir. Jaz sem znal primeroma dosti in ona tudi. Vse križem sva igrala, in če sem bil včasih tik nje zamišljen in sem premalo pazil na takt in note, mi je očitala nepozornost, malomarnost in raztresenost in obenem se je ob vsaki taki priliki zavzemala za godbo — kot za višek lepote, za nekaj takega, kar človeka dvigne kakor ptiča perot, iztrga iz vsakdanjega življenja, ki je največkrat pravzaprav umazano, polno razočaranj, goljufije, zla, hudobije. —

Enkrat mi je pravila o nekem svojem znancu, ki je imel čudovit smisel za godbo. Kako je igral klavir — moj Bog! — Chopinove valčke, mazurke, nokturne, Mendelssohnove „pesmi brez besed“ — kako je to bilo, kako je to pravzaprav bilo!?

Zanimal sem se zanj — spominjam se dobro — pa mi je brž povedala.

„Vi ga poznate“ — je rekla — „kot tak ga popolnoma zanesljivo poznate!“ —

„No?“ — sem vprašal.

„Svečan!“ — je odgovorila. „Pisatelj Ivan Svečan!“ —

Poglejte, ljudje božji, zlate čitateljice in čitatelji — zabavljaji — pogledajte — pri vseh svetnikih in svetnicah božjih vas prosim — pogledajte, kje sva se midva srečala!

„Kar hipoma mi je bilo vroče v glavi, vznemiril sem se kakor človek, ki je mislil in je bil celo prepričan, da se je odkrižal nerodnosti, pa je do malega naenkrat izpoznal, da je zabredel vanjo pravzaprav še globlje.“

„Odkod pa vi — dovolite in oprostite!“ — sem govoril nekam zmedeno in ubito dalje — „odkod pa vi poznate tega človeka — tega gospoda Svečana!“ —

„Moj rojak je“ — je odgovorila z vidnim ponosom. „Tukaj je doma v Koprivnici kakor jaz. Zdaj ima že ime na literarnem polju; tudi eno knjigo je že izdal. Doma — njegovi starši so se pritoževali in jezili, ker je pustil študije in postal umetnik, meni se zdi pa čisto prav. Ali ne? Prosim vas, če ga veseli — in nazadnje: kaj pa je lepšega biti na svetu kot umetnik?“ —

Ta je pa dobra, ta je pa lepa in prava! — sem si mislil na tihem. Jutri ali pojutranjem se nemara pripelje v Koprivnico, pride na pošto, pa bomo igrali vsi skupaj na klavir. Fani, Svečan pa jaz! Kajpada!

„Ali“ — sem se že pozanimal in v prav neprijetnem položaju sem se nahajal — „ali kaj dostikrat obišče ta gospod Koprivnico, starše, vas — gospodična?“ —

„Ne! — je odgovarjala. — „Predlanskem mu je umrla mati in od takrat ga ni bilo več k nam. Mater je hudo rad imel, očeta pa ne bogve kaj, in zame, veste — oh, zame se pa res zelo, zelo malo zanima. Pa bi se lahko več, ker sem njegova mladostna znanka in sva preživela vsa otroška leta skupaj. Komaj vsako leto enkrat mi piše; za god ali pa za novo leto. Čisto mrzlo, vsakdanje. Srečo mi želi, „ogromno srečo“ — veste — kar tako na papirju! Izpočetka sem mu večkrat pisala — še prej, pred dvemi tremi leti — pa je bilo že vse skupaj tako narobe! Zjzelo me je — po pravici rečeno: žalostilo! Veste, če bi mu jaz pisala, kako tako na večer — ali ne? — kje sama sedim, semintja mislim in se tudi njega spominjam, kako so pri nas lepi večeri, da cveto že moji rdeči nageljni, pa bi mi on odgovoril, počem je v Ljubljani pečenka. Res! Tak je bil! In po navadi se mu ni tudi ljubilo odgovarjati. Kako pa naj dopisujem ž njim, ko noče odpisovati!?! Ali naj kar tako — sama s seboj korešpondiram?! — Smešno je vse, ali ni res smešno?“ —

Čedalje lepše, čedalje lepše! — sem sam pri sebi premišljeval in ukrepal. To se pravi, po tehle Faninih besedah bi sklenil, da ga ima rada — sama tale Fani, ki je sicer pametna punca in sedi tik mene pri tem starem klavirju, da ima rada tistega preklicanega Ivana Svečana, pisatelja in igralca na klavirju in tako naprej, ali vsaj — kar je pa čisto gotovo — da ga je imela salamensko rada.

Takole proti večeru se je vršil ta pomenek med nama in so mene obhajale take misli in čisto nepotreben se mi je zdel tisti železniški poduradnik, ki je priromal vsak dan ob isti večerni uri s srebrnimi obšitki na svoji suknji in z viržinko v ustih in sedel s posebno fantovsko bahavastjo za mizo.

„Vi me narobe razumete, kaj ne?“ — je vprašala Fani, predno je vstala, da postreže gostu. „Veste: je že vse minilo. Zdavnaj!“ —

„Pa je žalost, ker je minilo!“ — sem na pol sklenil, napol vprašal, ko je stala Fani že nekako sredi sobe.

„I, seveda je,“ — je pritrdila, poskusila se je nasmejati, pa se ji je kar vidno nasmeh pokazil.

Nekam slabe volje sem bil tisti večer, pa me je tisti železniški poduradnik s srebrnimi obšitki še bolj vanjo spravljal in tlačil. Najprej mi je pravil in našteval razne železničarske težave, pozneje dobrote in olajšave, vse na dolgo in široko. Koliko ceneje plačajo premog, kako dobijo za majhen denar potrebna drva, kje in kod imajo svoje konsume, ki jih zalagajo toliko in toliko procentov ceneje z vsemi potrebnimi jestvinami, kako je z obleko, z liferanti — — in jaz sem sedel, kimal, prebiral z eno roko po tipkah in vse skupaj me je toliko brigalo kakor zakrknjenega grešnika kazen božja. In ta človek, ustvar-

jen po božji podobi, ni imel nikoli dovolj. Nazadnje — ko je izpraznil toliko in toliko četrtnink vina — se je pričel opravičevati, da je naju — mene in Fani — zmotil in da naju še moti in da naju ne bo drugič nikoli več motil, ampak da je poleg tega gostilna za goste, ne pa za take ljudi — — in tako daleč je šla vsa ta njegova pesem, da sem vstal in mu poskusil na miren način dopovedati, kako ima vsaka stvar na svetu svoj konec in se mora torej tudi njegova sitnost v kratkem nehati. Takrat je hudo vzrojil in — ker ni bilo očeta doma — se je Fani hudo prestrašila. No, jaz se pa nisem bogvekaj. Ravno pri pravem razpoloženju sem bil, pa sem pograbil trdo pijanega nasprotnika čez pleča in ga postavil — hvala Bogu! — na plano.

Pa me je ta slučaj nekako ogrel in razveselil. Še pol litra vina sem naročil in sicer „za naju dva,“ sem rekel „in najboljšega, kar jih hrani in čuva poštarjeva klet“.

Govorila sva s Fani semintja, prišla sva oba v dobro voljo in same šale sva zbijala. Počakala sva očeta, ki je prišel šele okrog polnoči in prinesel seboj šest zarjavelih in na vse mogoče načine poškodovanih in okrušenih svečnikov. Fani mu je opisavala „špektakel“, ki sva ga imela s c. kr. državnoželezniškim poduradnikom, poštar je potrdil in pohvalil moje junaštvo, pa bi skoro rekel, da sam ni vedel, o čem se pravzaprav pogovarjamo. Tiste okrušene svečnike je postavljaj pred naju na mizo, — šest jih je bilo, dva brez vrha — in zatrjeval, da so to zato imenitni starinski svečniki, ker imajo levje noge, da so vredni vsi skupaj bratbratu desetak, on pa da je dal za vseh šest — tole premisli kuštroglavi kritik! — torej za vseh šest tri dojače in nič več in nič manj! (Dalje prih.)

VOJTEH PREISSIG:

VINJETA.

IZ GEOLOGIJE.

(Dalje.)

ulkanske in plutonske tvorbe je treba geologu pri preiskavanju kake krajine vedno strogo ločiti. Od tozadevnih spoznanj je lahko mnogo odvisno, kako naj snov zasleduje, da pride do zanesljivih zaključkov; to zlasti ker je tudi važno, kako naj ravna pozneje pri strogo kartografskem delu. Narava hribine nam ovaja namreč prav mnogokrat tudi njeno obliko v prostoru. To vprašanje pa mora imeti geolog vedno pred očmi pri mapovanju.

Oblike vulkanitov so v bistvu lahko trojne. Kadar se vlije lava iz ognjenika, ima namreč:

- a) obliko tekoče reke, torej dolgega, ne preširokega traku,
- b) razsežne preproge ali
- c) večje ali manjše kope.

Obliko preprog imajo zlasti one vulkanske tvorbe, ki jih izbljuje ognjenik kot pepel.

Kope se naredo iz bolj gostih lav, ki so tudi deloma že skrepenele.

Debelina vseh sem spadajočih tvorb je sicer različna, a navadno, razen pri kopah, ni posebno silna. Silnejša postane tam, kjer je nagromadila narava drugo vulkansko preprogo na drugo. Za mapujočega geologa ne pride ta količina itak ne v prvi vrsti v poštev.

Mnogo važnejša nego debelina je za naša vprašanja razsežnost. Kakor bomo videli, nam služi namreč poslednja v to, da zasledujemo hribine pod gotovimi pogoji in s pripravnimi instrumenti na velika razdalja oziroma, da jih nanovo izsledimo.

Kako razsežne so včasih zlasti hribine, ki se naredo iz vulkanskega pepela, izprevidimo iz sledečega.

27. avgusta l. 1883 so razstrelile podzemne sile skoro docela vulkanski otok Krakatau, ki leži med otokoma Jáva in Sumátra. Pri ti priliki je izbljuvala zemlja približno 18 km³ pepela; raztresla ga je pa kakih 20.000 kvadratnih milj na široko.

Dosti različnejše so **oblike plutonikov**. To zato, ker zavisé popolnoma od svoje okolice.

a) Čok. Čoki so ogromne, popolno nepravilno omejene eruptivne tvorbe, ki so se ohladile pod zemeljsko površino, in ki ne ovajajo prav nikake pravilnosti z ozirom na uvrstitev med druge hribine. Lakolite imenu-

jemo neko posebno vrsto čokov. Odlikujejo se po deloma pravilnih oblikah. Podobni so ogromnim hlebcom; njih spodnja stran je ravna, vrhna pa izbočena. Usedline se spenjajo čez nje v obliki obokov. V bližini pravih čokov ni videti na usedlinah tega vedno; tam so navadno razpokane in nepravilno razkosane.

Razsežnost čokov je navadno zelo velika. Posebno segajo globoko v zemeljsko notranjost.

b) Greda. Grede se naredé tam, kjer zalije lava eno ali več (ogromnih) zemeljskih razpok. Poslednje so omejene prav pogosto po 2 več ali manj vzporednih, ravnih ploskvah. Zato imajo grede po nekaterih krajih obliko silnih desk.

c) Mestoma poznamo plutonske tvorbe, ki ovajajo deloma obliko čokov in deloma ono gred: dolgi, ozki čoki.

d) Neka posebna vrsta gred ima okrogle proreze. To so najbrže oni kanali, po katerih so dobivali stari, ne več eksistujoči ognjeniki svojo lavo. Sicer so pa tudi grede, ki vežejo ta tip z onim, ki ga navajamo zgoraj pod b). — Že samo zaradi tega je dolžina gred zelo različna v vodoravni smeri.

Mimogrede naj omenimo, da delimo vulkanite kakor plutonite v večjo vrsto hribin; ker se pa oziramo pri tem na njih kemijsko-fizikalne lastnosti, in ker je poznanje teh predpogoj za uspešno, geološko mapovanje, zato se niti ne oziramo tu na ta moment; podrobnosti je razvideti iz vsake petrografske učne knjige.

Z ozirom na narodnogospodarsko važnost naj omenimo na tem mestu tudi **rudišč**,¹⁾ v kolikor so nastala podobno, kakor eruptivne tvorbe ali pa vsaj pod njih vplivom.

K temu smo upravičeni itak tudi zato, ker je ravno geolog poklican podati v konkretnih slučajih navodil z ozirom na obliko, razsežnost, na vprašanje o postanku kakega rudišča, geološke njegove zveze i. t. d. Pri njih študiju moramo končno istotako postopati, kakor sploh z vsako drugo hribino, kadar jo mapujemo in saj veže ravno geološki zemljevid najožje praktiška tozadevna vprašanja z mapujočim geologom tudi sicer.

¹⁾ „Slovenski Trgovski Vestnik“ prinaša v izhajajočem letniku spis, v katerem razpravljam o strogo praktičnih vprašanjih, ki se tičejo rudišč.

Kakor se naredé mestoma v granitih i. t. d. velike množice kremenjaka, živca ali sljude, prav tako se izloči iz nekaterih eruptivnih tvorb lokalno več ali manj kake rude.

Vse take tvorbe imajo popolnoma nepravilne oblike. Najlažje jih primerjamo v tem oziru eruptivnim čokom samim. Včasih je pa eruptivna hribina z rudo samo silno impregnovana, to se pravi, nekako napojena.

Druga skupina eruptivnih rudišč je kontaktnega izvora. Pri erupcijah vpliva namreč kapljiva gmota več ali manj na svojo kameneno okolico. Učinek je pri tem lahko dvojen: 1. povzroča lava v svoji okolici, ki je po postanku starejša od nje, novo kristalovanje že eksistujočih snovi, in 2. dovaja včasih tudi novih snovi svoji soseščini.

Po svoji obliki so podobna taka rudišča ogromnim deskam, lečam ali nepravilno omejenim čokom; včasih je pa lavina okolica tudi le impregnovana; v poslednjem slučaju je razdelitev rud popolnoma nepravilna.

Znana stvar je dalje, da razpokajo eruptivne hribine, ko se ohlajajo. Razpoke se delajo pri tem različno: popolnoma nepravilno ali pa nekako sistematsko.

V granitu pri Zinnwaldu so n. p. vzporedne njegovi površini. V tako nastalih razpokah je dobiti ravno tam cinovih rud. Vse sem spadajoče tvorbe imajo več ali manj deskam ali lečam podobne oblike. Pri Altenburgu je nasprotno neki granit docela nepravilno razkosan, a v njegovih razpokah se nahajajo ravnotako cinove rude kakor pri Zinnwaldu.

Širjava posameznih gred ne presega navadno 1 m. Njih dolžina ni nikoli stalna; a priori se ne more tudi nič reči, kako globoko segajo v globočino.

2. Usedline.

Kakor pri eruptivnih hribinah, tako je tudi pri usedlinah za obliko merodajno vprašanje o njih postanku.

Največ usedlin se sesede v vodi; zato nazivljemo take tvorbe neptuniti¹. Le nekaj malega hribin znesó vetrovi; poslednje so eolske²) tvorbe. V posebno vrsto smemo urediti one usedline, ki so nastale iz organskih snovi: bijoliti.

A. Neptuniti.

Neptuniti se delajo na dva načina: α) mehaniškim in β) kemijskim potom. Prve ime-

¹) Neptunus je bil Rimljanom bog vse vlage in vladar morja.

²) Aeolos pri Grkih bog vetrov.

nujemo zato mehaniške, druge pa kemijske usedline ali pa tudi kratko precipitate¹).

Zgodovino največ usedlin delimo v 4 dele: a) mehaniški razpad obstoječih hribin, b) stadij, ko odnašajo in drobé ta razsip vodé; tu sem spada tudi glavna faza kemijskega razkroja in prekranja starejših hribin, c) doba, ko se sesedajo nove tvorbe in d) čas, ko skrepené, doba dijageneze.

Na zemeljski površini se stikajo najožje hribine, zrak in voda, torej po svojem bistvu razne snovi. Že zato je naravno, da vplivajo druga na drugo. K temu pride še okolnost, da se menjavajo fizikalne razmere in to včasih celó zelo hitro. Narava pa stremi pri vseh tozadnevih procesih po ravnotežju.

Voda, ki se preceja po zgornjih plasteh zemeljske skorje, zmrzuje pod gotovimi pogoji. Obenem se razteza, kar povzroči v hribini napetost v posameznih njenih delih. Da pride do ravnotežja, mora hribina odnehati: poslednja se razsuje. To robato kamenje imenujemo grušč ali razsip. Največ ga je nakopičenega ob vznožju gorá.

Hudourniki in potoki s precejšnjim strmecem nosijo grušč v reke. Pri tem se tarejo robati kosi med seboj in ob strugo. Zato se obrusijo in ogladijo v oblice, kakršne poznamo iz naših potokov in rek. Ta obrušeni in oglašeni grušč (navadno) raznovrstnih hribin imenujemo prod.

Ko valé vodé v svojih strugah pred navzdol, se tarejo, kakor rečeno, posamezni kosi med seboj ter se obenem tudi drobé. To drobno zdrobljeno kamenje imenujemo pesek. Od proda se razlikuje torej le po tem, da so njegovi kosi mnogo manjši.

Sila, s katero valé potoki in reke prod ter pesek v nižave in zlasti proti morju, se manjša navadno, kolikor bližje prihajajo k poslednjemu. Predvsem zato je debelost transportiranega materiala (v principu) v isti meri manjša, čim bližje ga je nanesele vodovje do morja. Morje ne miruje nikoli. Drobna delca, ki so jih vanje nanesele vodovja, odnaša daleč tja — a navadno ne čez 300 km — od svojih obal. Debelega proda ne more zlahkoma. Zato obleži ob obrežju ali v njegovi bližini.

Z ozirom na ta pojav sklepa geolog, kar naj omenimo tu le mimogrede, da je nastalo največ hribin, ki sestojé iz debelih oblic, v bližini celin, in ravno na to se opiramo pogosto, kadar skušamo narisati one geološke zemljevide, s katerimi si predočujemo razdelitev morij in celin v davnih dobah.

¹) praecipitat (lat) = usedlina.

Rekli smo že, da se izpreminjajo na zemlji tudi na istem mestu sčasoma fizikalne razmere; tembolj se vrši to na raznih mestih. Snov, ki se je raztopila na enem, se mora izločiti zato pogojno na drugem mestu, če so tam fizikalne razmere ugodne. Posledica tega stremljenja po ravnotežju pa je, da se delajo mestoma hribine tudi kemijskim potom.

O prvi skorji, ki jo je dobila zemlja vsled ohlajanja, uči teorija, da je bila najbrže mineralno tako sestavljena, kakor so graniti in gnajsi. Preskočimo vse eone od tega časa do paleozojskega veka. Tvorbe poslednjega so sestavljene večinoma povsodi iz glinastih skrilavcev, kvarcitov in podobnih zmesi. Posebnost tega časa je dalje, da se apnik še ni delal ali pa vsaj le po nekaterih krajih. Nasprotno prevladuje ta poleg dolomitov in laporjev v mezozojskem in vsaj deloma tudi v kenozojskem veku. Prav gotovo je dalje, da ni bilo vsaj v arhaiskem veku nekaterih snovi, kakor je n. pr. kamena sol. Vsaj en del njenega natrija¹⁾ je bil skoro gotovo eksistoval v kaki drugi obliki. Isto smemo domnevati o kaliju in nekaterih njegovih spojinah.

Navedene trditve se dadó končno zelo eksaktno dokazati mikroskopskim in kemijskim potom. Vzemimo živec, bodisi kalijev ali natrijev. Pri razkrajanju izgublja bolj in bolj svoj kalij oziroma natrij; množica glinice obenem zato procentualno narašča. Iz njega se delajo vsled tega po eni strani kaolin in sorodne mineralne snovi, po drugi strani pa spojine kalija in natrija; k poslednjim pa spada n. pr. tudi kamena sol, iz katere so mestoma celi kameneni sistemi, ki so se sesedli iz vodâ.

Vse to potrjuje torej, da so se izpreminjale hribine od nekdanj tudi kemijsko, da so se razkrajale in presnavljale ter sesedale v novih oblikah na drugih mestih.

Med tem ko razvršča voda grušč itd., kakor rečeno, predvsem vsled svojih mehaniških sil ter ustvarja tako nove tvorbe, deluje v istem smislu ob istem času tudi s svojimi kemijskimi silami. Med oblicami pródovimi in peščenimi zrnji se naseli novih mineralnih snovi, ki zlepijo sčasoma prvotno si ptuje tvorbe v eno, novo, enotno. Iz proda ali peska nastane na ta način labora ali konglomerat oziroma peščenjak itd.: končni rezultat *dijageneze*.

Vedno seveda pri dijagenezi ni voda èdini faktor, ki strdi prvotno sipke hribine. Posebno v mino-

¹⁾ Kamena sol sestoji iz natrija in klora, katere snovi smatra kemija vsaj dandanes še za prvine, to se pravi, te baje ne sestojé iz drugih snovi.

lih vekih je imel v tem oziru zelo važno vlogo tudi tlak, to je ona sila, s katero so pritiskale mlajše tvorbe pod njimi ležeče starejše.

Naravna posledica *načina*, kakor se delajo vsi *neptuniti*, je, da ovajajo iz početka obliko ogromnih preprog na dnu voda in posebno v morjih. Na širjavo so zlasti v poslednjih kakor „brez meja“. Potom dijagoneze nastanejo iz njih mogočne trdne plošče.

Kadar naraste voda v naših rekah in potokih, vali mnogo več in zlasti tudi povprečno večjega materiala proti nižavam in torej v morje nego ob suši. Zato so omenjene „preproge“ perijodiško iz različnega proda: ob suši iz drobnejšega, ob povodnjih iz mnogo debelejšega. Obenem s tem se izpreminja pogosto tudi splošna kemijska narava kamenenega materiala, kar povzroči, da se raztopé v vodah ob raznih časih razne snovi v raznih množicah, in da se vsled tega tudi ne sesedajo vedno kemijsko absolutno enake usedline. Posledica vsega tega pa je, da nastanejo potom dijageneze pozneje po svoji naravi različne ploče, ki jih imenujemo plasti, pôle, skladi ali nasadi.

Med posameznimi plastmi so razsedline, imenovane lezike.

Debelina poedinih plasti je v sredi navadno najsilnejša, ob robu pa manjša. Tu se bolj in bolj zožujejo ter končno popolnoma izginejo. Ker se izpremené pri tem z ozirom na zgornjo in spodnjo plast v nekaki klin (ali zagozdo), bi rekli, da se plasti ob robu *poklinijo*.¹⁾

B. Eolske tvorbe.

Kjer nima zemlja rastlinske odeje, zmrzuje na njej in v njej voda zaradi mraza; temu sledé ravnokar opisani pojavi. Narava pa ne deluje v tem smislu le pozimi; analogno postopa tudi poleti. V to ji služi gorkota, kolikor je dovaja naši zemlji sonce.

Najvišjo temperaturo zraka so določili doslej v *Mezopotamiji* s $+50^{\circ}\text{C}$; kameneno zemeljsko ogrodje se pa segreva še silneje. V tropiških krajih za $60-80^{\circ}\text{C}$. Proti tečajema seveda primerno manj.

Brez ozira na geografsko lego velja vsled tega za hribine fizikalni zakon o raztezanju teles po toploti. Ker so skoro prav vse hribine zmes-

¹⁾ Rabim za „*keilt sich aus*“, ker mi velja „*zožiti se*“ za „*verdrücken*“; n. pr.: „*slaj ali ležišče se zoži*“ = „*ein Lager verdrückt sich*“; pri tem se *na daljše* ter postane pozneje zopet debelejše. Ako hočemo zaznamenovati zoženo obliko, ni tudi izraz „*končati se*“ na mestu, kajti slaj „*se konča ob prelomu*“ a pri tem se nič ne zoži.

JELKA STRUPPI: POMARANČE.

nine raznih rudninskih snovi, je naravno, da se raztezajo različna njih posamezna delca različno: saj ima vsaka zmesnina svoj lastni kubični raztezni koeficijent. Dalje se razgrevajo temne zmesnine silneje nego svetle. Naravna posledica vsega tega pa je, da se zrahla zaradi segrevanja vsaka hribina ravno tako kakor vsled mraza. Vročina je deloma celó oni činitelj, ki povzroča v prvi vrsti razpoke po skalovju, v katerih zmrzuje pozneje pozimi voda. Skala, ki jo je žgeče solnce razbelilo, počí namreč ravno tako kakor razbeljena plošča ognjišča, če vlijemo mrzle vode na njo. Podobni procesi se pa poleti pogostoma vrše: vročina — ploha.

Fizikalne izpremembe v ozračju povzročajo torej izpremembe v hribinah. Njihovih razsipin se polasti veter, če niso pretežke in če je poslednji sploh dovolj močan. S temi vpliva na druge hribine tem potom, da jih obrusi. Snov, s katero učinkuje veter, se torej tako pomnoži; s pomnoženim materijalom pa vpliva tem silneje in hitreje na okolico. Zato vidimo v puščavah mestoma po vetru obrito skalovje.

Samo ob sebi se razume, da se sesede ves prah in pesek, če poneha veter; isto velja, če prične deževati: saj pravimo, da se izčisti zrak vsled dežja. Končno je ovira za veter pri tem delu rastlinstvo. Med rastlinami so mala rudninska delca v tako varnem zavetju, da veter niti ne pride do njih.

Naravna posledica načina, kakor se seseda prah in mala vidna rudninska delca, je, da prevlečejo vsa telesa več ali manj enakomerno, ako se ne oziramo na posebne izjeme.

Oblika tu sem spadajočih hribin mora biti torej v bistvu ista ali vsaj podobna oni mehaniških neptunitov in, če sploh mogoče, še bolj oni precipitativ: tudi eolske tvorbe imajo obliko „preprog“ in potom dijageneze se narede iz njih velike plošče. V nasprotju z neptuniti le ne ovajajo sem spadajoče tvorbe pogosto nikake skladovitosti, to se pravi posameznih kompleksov najčešče ni mogoče deliti v več plasti, čeprav vidimo večkrat spodaj debelejša in proti vrhu drobnejša zrna.

Najznamenitejša sem spadajoča hribina je puhlica (Löss). V Kini je razširjena v ozemlju več nego 600.000 km²; njena debelina znaša tam mestoma čez 600 m. Da se nas ne bo razumelo napačno, naj pripomnimo takoj, da ni nastala vsa puhlica navedenim potom. Na Češkem imamo pogosto opraviti s puhlico, ki leži v dolinah na njih vzhodni strani. Navadni vetrovi so pa tam zapadni. Če bi bili nanesli puhlico

poslednji, bi morali ležati torej (po teoriji) na zapadni strani. Zato ne preostaja v tem oziru nič drugega, kakor si misliti, da se naredi puhlica tudi drugim potom kakor to splošno — domnevajo. Sicer bi morali le domnevati, da je prevladoval tedaj, ko se je sesedala puhlica, vzhodni veter, kar pa ne odgovarja razdelitvi oceanov onega časa.

C. Bijoliti.

Zlasti o morskih živalih smo že čuli, da se pogrezajo, ko pomrjo, na dno, kjer jih pokrijejo sčasoma mineralne snovi. Ravno zato se opira geologija na bivše živalstvo in rastlinstvo, češ: vsaka okamenina se nahaja — ako se ne oziramo na gotove izjeme — v hribini, ki je nastala obenem z njo ali pa vsaj približno ob istem času. Male časovne diference ne pridejo tu niti v poštev. Vkljub temu, da je zato živalstvo kakor tudi rastlinstvo za geologijo neprecenljive vrednosti, se vdeležuje navidezno zlasti favna prav redko na enem in istem mestu v toliki meri pri postanku hribin, da bi mogli reči ta ali ona tvorba je iz samih bivših organizmov. Najvažnejši so sledeči slučaji.

Koralniki so trdno ogrodje nekaterih živalic ter sestojé iz apnenca. Navadno so združene tozadevne živalice v ogromne naselbine. Zato se vijó koralniki pogosto daleč tja ob obrežju otokov in celin. Ob avstralski severo-zapadni obali poznamo n. p. koralnik, ki je 2000 km dolg. Ta se ne dotika popolnoma celine, pač pa velja to za nekatere druge, sem spadajoče tvorbe.

Žive živalice, ki grade koralnike, poznamo le do globočine 50 m pod morsko gladino; globočje jih ni. Razen te meje, dalje razen morske gladine in ptujih teles jih ne ovira nič, da se ne bi razširjale na vse strani. Zato in ker nimajo nikakega „stavbnega reda“, je oblika vseh koralnikov samo ob sebi razumljivo popolnoma nepravilna. Taka ostane tudi, če zasujejo mehaniški neptuniti kak koralnik.

Mnogo važnejše nego koralniki so sledeče tvorbe.

Na raznih mestih so nam znane silne plasti pisne **krede**, ki je skoro docela iz živalskih ostalin. Spozna se poslednje seveda šele pod drobnogledom.

„Ko¹⁾ so v zadnjih desetletjih polagali brzojavne kablje od celine do celine, preiskavali so

¹⁾ Seidl Frd. „Kamniške ali Savinjske Alpe“ str. 43. Pri ti priliki naj opozorimo čitatelja na tozadevno krasen opis, ki se nahaja v citiranem spisu na str. 42 ff.

dno morij, predno so mu zaupali dragoceno žico. Ob tej priliki je prišlo na dan, da je dno globin atlantskega oceana pokrito na tisočine kilometrov v dolžini in širini s tvarino, ki je, ako se posuši, povsem podobna kredi. Drobno gled razodeva, da je ta čudni mei zložen iz samih predrobnih (9·1 mm dolgih) ličnih hišic malih morskih živalic“.

„Razvidno je iz tega, da more nastati“ bijolit, kakršen je pisna kreda, celo „na dnu onih oceanskih globočin, kamor ne morejo zanesti ne valovi viharja, nenavadni morski tokovi niti drobna peščenega zrnca, še manj pa proda ali

grušča.“¹⁾ To spoznanje je zato važno, ker si zamoremo sploh šele z njega pomočjo raztolmačiti naravnim potom postanek mnogih hribin. Tu mislimo v prvi vrsti na one ogromne množice apnenca, iz katerega so v tako obsežni meri najvažnejša gorovja zemlje. Njih zibelka so bile največje globočine oceanov, a njih material je iz najmanjših organizmov. Tudi tu velja torej „contraria se tangunt!“

V isti smeri kakor živalstvo deluje — seveda primerno modificirano — mestoma tudi vsakočasna flora.

(Dalje prih.)

¹⁾ l. c. p. 41.

PETRUŠKA:

AHASVER.

„Stojite še, ko ste pred tisoč leti
tu stali, ni se vas dotaknil čas? —
Felaha glava more to verjeti,
ne morem pa verjeti jaz.
Jaz, ki sem sin velikega naroda,
ki stavil temelj, vrh je piramid,
njegova v vas vložena je usoda,
s krvjo njegovo kamen vsak zalit.
Tu vso telesa je ostavil silo,
v te skale je zazidal svoj ponos;
tem nižje se telo mu je klonilo,
čem višje rasel je v nebo kolos.
No, v mukah strašnih teh in v tej težavi

Boga pozabil le ni Izrael,
in On se mu pokazal je v vsej slavi:
in sužnosti je narod svoj otel . . .
Sen mirni spijo bratje — mučeniki,
pokoja večnega pa nima on,
ki gonil k tlaki težki jih, veliki,
ker groba je oropan — faraon*.
In rušijo že vaši se oboki,
v podnožji vašem gramoz kroginkrog . . .
Čeprav molčijo naši vsi preroki,
no, ne molči še veliki naš Bog. — “

* Faraoni so preneseni iz piramid v kairski muzej

ALOJZIJ GRADNIK:

POROKA.

Jaz sem dal nocoj ti prstan zlat
in ti si postala moja žena.
Bila sva, kjer prst ni posvečena
na grobišču. Nihče ni bil svat.
Vence sva imela: vrv za vrat.
A za sveče v rokah dva plamena,
naju srci; in vsa razsvetljena,
stala tam so vrata v črn prepad.
In pristopil je prijazen mož:
„— Zdaj ti sam, ti sam jo ljubil boš,
skozi veke in ob vsaki uri.
Ker kdor mene kliče, ni nikdár
nenslišán šel pred ta oltár.“ —
In odprl je nama črne duri.

KMEČKA IDILA.

Naj je bila na njivi, ali na studencu, naj je bila na planini, ali na cesti, povsod se ga je spomnila. Ni vedela zakaj, ne kako, kar dolgčas ji je bilo, nečesa je pogrešala, in ko je v mislih našla njega, se ji je razvedrilo lice, in še bolj so zakipele in zardele njene polne ustnice, in oči so se ji utrnille in zasijale. Zravnila se je pokoncu in pogledala hitro na vse strani, proti visokim in širokim kostanjem, proti strmi stezi, napeti med njivami in suhimi rebri.

Kje je neki sedajle? Kaj dela? Ali tudi misli name in gleda naokoli, da bi me zagledal? Ali ve, da se ga spominjam, in da se mi ponoči sanja o njem?

Delala je na polju, kosila je travo na cvetoči in temno-zeleni meji. Bosa in prepasana z rdečo ruto za vratom in okoli prs, vsa vroča in žehteča v lice, da ji tekel znoj od obraza. Postala je za trenotek v delu in pomislila: „Če bi me zdajle videl, pa bi me imel rad!“ In potem se je nejevoljno nasmehnila in se malomarno ozrla na grič: „E, pa je res dvakrat Jernej!“

In ob nedaljah, kedar je bila Tona doma in se je napravljalna k maši, takrat se je pogledala v zrcalo in bila je vesela sama sebe. Zdelo se ji je, da niso nelepna njena lica, čeprav so zagorela, in da njene oči tako plavo svetijo kakor tistemu angelu, ki stoji v vaškem znamenju. In mislila je, kako bi se oblekla, da bi jo opazil Jernej, krepki fant, ki je imel sicer oči, toda videl ni nič, in če jo je slučajno pogledal, je vedela, da je ne vidi, ker ne misli nanjo. „Uh, ta Jernej,“ je vzdihnila, „kako je neumen!“ In bila je žalostna, ker se ni mogla obleči tako, da bi vsi strmeli zanjo, in da bi jo tudi on moral videti in se zavzeti. Pa njeno krilo je bilo čisto vsakdanje, vsaka pastarica je imela takšnega, in njen robec ni bil svilen, ampak navadno pisan, in njena kučamajka iz trdega, sivega blaga. Vedela je, da njena oblačila niso lepa, pa kaj je mogla zato!

Zakaj pri Lovričkovih je bila zelo dobra otročja letina. Sedem jih je bilo, od najstarejše Tone, že čisto odraslega dekleta, pa do najmlajšega Matijčka, ki je še platno prodajal. Sedem jih je bilo, in vsi so bili zdravi in močni kot mladi medvedje. Za Tono je bila Micka, le leto mlajša, in za njo Lenka, za dekletu pa so se

vrstili štirje fantje, mladi Lovrički. Redila jih je domača hiša, ne lahko, ne težko, samo denar jim ni hotel rasti.

„O, bo že drugače,“ je rekla Tona, kadar se je razjezila. „Hvala Bogu, devetnajst sem jih stara, zdaj bodo že lahko opravili z Micko in Lenko.“ In po Veliki noči je mislila, da bi šla k bogatemu Belcu služiti za deklo, in že je hotela reči očetu: „Kar šla bom! Ne boste me več jezili, ne!“ A drugi dan se je premislila, K Belcu je daleč, in Jerneja, mladega soseda, bi videla kvečjemu vsak mesec enkrat. In to se Toni ni zdelo. A tam bi imela pred očmi vedno le Belčevega Naceta, ki že leto dni sili za njo; a kaj bi ž njim!

Poklicala si je v misli Jerneja, vzdignila koso in pogledala na nebo, kje se že vozi solnce. Proti poldnevu je šlo in vroč poletni dan je gorel nad zemljo. Pokošena trava je venela, in bilo jo je treba pograbititi na samotež, da bo živini za opoldne. Tona bi bila šla že domov, a nekaj jo je zadrževalo na meji ob poti, ki pelje na grič proti Jernejevi domačiji. Pogledala je na desno, odkoder je tekla pot, ali še vedno se ni hotel pokazati tisti, ki ga je tako težko pričakovala. Že se je hotela razjeziti, in z močno roko je tiščala kosišče, a nato se je znova sklonila, in kosa je pela in se bliskala pod cvetjem in travo.

Zopet se je obrnila in vzdignila oči; samo se je zasmejalo Toni, zakaj tam med njivami, na strmi poti je zagledala nekaj, kar ji je vznemirilo kri. Njen mladi znanec, Jernej, je peljal moko iz mlina. Zagledala se je vanj, in že oddaleč je pozdravila:

„O, Jernej, ali je težko? Koliko mi daš, pa ti grem pomagat?“

Voznik je postal in se ozrl proti dekletu, nič ni odgovoril, le zobje so se mu zasvetili med smehljajočimi se ustnicami. Dekle ni želelo in čakalo odgovora, koso je zagnalo v travo in se obrnilo proti potu.

„Kako si močna“, se je začudil Jernej in gledal zarjavelo in polno dekletovo roko, ki je prišla za oje in čvrsto potegnila, da je samotež skoraj letel navkreber.

Dekle se je smejalo in gledalo fanta.

„Ali si zmirom doma? Zakaj pa ne prideš nič naokoli? Pri nas je letos toliko črešenj!“

BELA CSIKOS: SALOMA.

Umetniška priloga „Slovana“.

„Hm“, je rekel Jernej in gledal dekletovo roko.

„Če hočeš, pa ti jih prinesem! Poln koš samih črnih, če jih doma nimate.“

Zavila sta okrog griča, in med drevjem je vstala bela hiša, in dvoje lesenih, s slamo kritih poslopij. To je bila Pustota, Jernejeva domačija.

„Ali imate mnogo dela?“ je vprašala Tona in stopala poleg vozička, zakaj sedaj je šlo polagoma navzdol, in samotěž je sam tekel.

„O, saj smo pridni, mati so za vsako delo, in deklo imamo in dva hlapca.“

„Pa lepo je pri vas, na Pustoti.“

Jernej ni odgovoril. Hotel je dekletu reči, da je tudi pri njej doma lepo, ali pa še lepše, in nato je zamrmral: „Hm!“

Prišla sta prav do skednja, in tam jima je prišla nasproti Jernejeva mati.

„O, to je Lovričkova Tona! Zakaj te pa nič ni k nam! Zmirom pravim našemu, da smo se ti kaj zamerili. Kje sta se pa dobila?“

„Po klancu je peljal, pa tako težko je naložil. Zakaj mu ne bi pomagala, sem dejala, pa sem šla ž njim.“

Mati je gledala zadovoljno mladega dekleta, njeno zdravo in krepko postavo, njeno zardelo lice in kiti las, ki sta bili zaviti na njenem temenu v širok kolobar.

„Kakšno dekle si izrastlo“, jo je pohvalila. „Pri nas bi takšno radi imeli, pa je nam ni Bog dal.“

Dekle je preslišalo te besede in se obrnilo od smehljajoče se žene k Jerneju. „Oj, da bi bila njemu tako všeč“, je mislila, „pa on nima oči zame.“

„Črešenj sem mu obljubila“, je rekla „pri nas jih je toliko“.

„Tona, kar pri nas bi ostala, saj vas je dosti doma.“

Dekle je bilo zopet v zadregi in je skrivaj pogledovalo Jerneja, ki je premetaval mehove po vozičku in je bil tudi ves rdeč v lice.

„Črešenj bi vam prinesla“, je povzela znova in se poslovila v naglici. Hotela je seči v roko sosedi, pa se takoj premislila in skoro zbežala po poti. Nekaj ji je govorilo, da je dobro napravila, in lahko in veselo ji je bilo v srcu. Zapela bi, tako bi zapela, da bi se slišalo v tretjo vas, in potem se je zasmejala. Smejala se je ves čas po griču, in na vrhu se je ozrla, in zazdelo se ji je, da gleda Jernej za njo.

Prevesela je bila in prehitro se je poslovila, zakaj drugače bi bila slišala, kako je Pustotnica dejala svojemu sinu:

„Ta bi bila zate, Jernej ali se ti ne zdi? Kako je močna in pridna!“ A fant je danes slabo slišal in je zadel meh na rame. Pri sebi je pa mislil:

„Kar kupil bi jo!“

II.

Vsa drevesa na vrtu, položenem v hrib, so gorela in drhtela v večerni zarji. Vrhovi in vršiči so bili oblitni s stopljenim zlatom, in v sredi gostih orehov in kostanjev se je prelival temnordeči škrlat.

Tona je dvignila oči in se oddahnila. Pravkar je prinesla in vrgla na tla natlačeno rjuho sena in še vedno je čutila težko breme na glavi. Bila je vesela, da je končano delo na polju, zakaj bil je sobotni večer, in čakalo jo je še mnogo opravila doma. Stoji in gleda v zarjo. Tam pod lesom paseta Jurče in Drejčče ovce, in vse se ji tako zdi, kakor bi bile zavite v srebrno volno, in ko pripojeta Micka in Lenka k hiši, vsaka s košem trave na hrbtu, se ji zdi petje tako neznansko lepo, kakor ga še ni slišala.

„Raste mi, raste travca zelena,
gor na ti travci ena hišca stoji!...“

In Tona že vidi to hišico, ki je na las podobna Jernejevi domačiji na Pustoti. Bela je in le nekoliko vleče na plavo, spredaj ima šest oken, šest velikih, praznih oken, v njih ni ne nageljna, ne roženkravta, in njej je kar žal Jerneja, da nima nič rož.

In Micka in Lenka zopet zapojeta:

„Moj fantič je lep,
kakor nageljnov cvet,
pa še lepši bi bil
ko b' cigarce kadil.“

Dekle zopet takoj zagleda fantiča, ki pa ni nikdo drugi kakor Jernej. Močan je in visok, pa tih in skromen. V obraz sicer ni tako zal, kakor so tisti naslikani fantički, ki jih je že videla na kakšnem papirju, temveč je hudo opečen od solnca, rdeč in zdrav. Toni se je pa zdel Jernej še lepši kakor nageljnov cvet, in zdelo se ji je, da ni nobene primere med obema. Očitala si je tudi, da ima preveč rada Jerneja, in vedela je, da bi ga ne imela tako, če bi silil zanjo, kakor sili Belčetov Nace. Dekle je nejevoljno napelo ustnice, ko se ga je spomnilo. Zamahnila je z roko in pomislila: „Za deset Nacetov ne dam Jerneja.“

Pospravljala je po hiši in pomivala klopi in mizo, a mislila je vedno na mladega Pustotnika. — „Kako se mi je skrilo, ko sem nesla črešnjo na Pustoto! Pa sem ga vendar videla, ko je ves zardel stal za hišo.“

Nasmehnila se je in na glas vzkliknila: „Oj, kako je neumen!“

Zdelo se ji je, da se je hiša nenadoma zasenčila in stemnila. Ozrla se je naokoli in se prestrašila.

Skozi okno je gledala razmršena in rjava glava berača Mohorja, ki je Bogu čas kradel. Držal se je večinoma na Pustoti, kjer ni bilo pravega gospodarja. Tam se je družil s hlapcema in se skušal prisladkati Jerneju. Navadili so se drug drugega, Mohor se je celo lotil dela, in ker ni nikdo režal nad njim, se je udomačil.

„Ti dedec ti grdi, kako sem se ga ustrašila! Ali ne greš precej stran od okna!“

„Ti, ti, kaj pa vreščiš nad menoj, še predno veš, pokaj sem prišel. Je že res: Zala mladica rada prevzetnica. Tako ti povem, da boš še tako krotka in mi iz prstov zobala, kadar ti vse povem.“

„Pa začni, ali hitro!“ Dekle se je razgrela in stopilo k oknu; zdelo se ji je, odkod bi utegnili prihajati Mohor.

„Zala mladica, če bi ne bil Pustotnikov Jernej korenjak, pa bi ti ne povedal. Jaz pa hočem zdaj obema dobro, njemu in tebi. Kadar boš Pustotnikova gospodinja, spomni se današnjega dne, če pridem k hiši lačen in prezebel.“

„Mohor, le povej, saj te imam rada.“

„Vidiš ti, nič mi ni rekel, pa vse vem, kaj in kako. Ti si mu prinesla črešenj, in tako jih gladil in okušal, da sem precej dejal: Jernej misli, da boža Lovričkovo Tono po rdečih licih.“ Na vrh griča je šel in gledal dol na njivo, kjer si kosila deteljo. Stopil sem za njim in ga vprašal: „Ti pa gotovo gledaš, če že ajda cvete.“ Ni me razumel. „Saj še ni vsejana,“ je dejal. „Ali ni tam doli Tona?“ sem ga podražil. Takrat ga je pa snedla gluha žena.“

„Če ne veš nič drugega, si že opravil“, se je razvnela Tona. „Alo, kar izgubi se!“

„No, no, le počasi! Pusti me, da izgovorim! Veš, tako te ima rad, da bi te kar v nedra dejal!“ — Berač je vzdignil roko in zamahnil po zraku, dekle pa je zardelo kot temnordeča roža.

„Tona, prosim, ali imaš kakšen krajcar“, je naenkrat ponižal Mohor svoj glas. Sključil je hrbet, vzela klobuk v roko in pohlevno gledal skozi okno. Dekle je globoko zasoplo in se nenadoma zasmejala.

„Ti presneti Mohor, kako zna! Počakaj!“ Skočila je od okna.

„Na, spravi, pa nikomur ne pravi! Gorje ti!“ Pomolila mu je krono in mu obrnila hrbet.

„Tona, če kdaj to pozabim! Ti boš gospodinja na Pustoti, ali pa nobena!“

„Kaj boš, kaj boš
za manoj hodil...“

Zapel je, z grčastim in močnim glasom je zapel ter se skrnil med črešnjami.

* * *

„Kdo ti je pa dal toliko denarja, Mohor, pa saj nisi dote vzdignil!“

„Zakaj bi jo vzdigoval, če mi pa ni treba! Kar vdarim po malhi, en, dva, tri, pa krona k meni zleti! Le pogledajte, če ni to cesarska krona, ki jo je skoval sam cesar s svojim ministrom!“

Zakotalil je krono po mizi in pomaknil klobuk za levo uho.

Troje kmetov je pilo v vaški krčmi pri Krevsu, in med njimi je sedel oblastno Mohor. Tako bahaško se je vedel in metal krono po mizi, da so kmetje začeli ugibati, če mu ni mogoče prišel denar od ameriškega cesarja, za katerega je Mohor delal menda nekaj let, in s katerim se je neki tikal.

„Pa jih imam še več, in mislim, da mi jih ne more zmanjkati, čeprav vsak dan spijem po pet kozarčkov! He, Nace Belčev, kar k meni sedi“, je zavpil vstopivšemu fantu.

„Že večkrat si mi natočil usta, na, nocoj se je pa obrnilo! Le potegni!“

Belčev Nace se ni branil in je pil.

„To je tako, Nace, prijatelja sva, ampak z Jernejem, s Pustotnikovim, pa tudi nisva skregana. In to ti povem, da je fant, da malo takih. Z eno roko bi te vrgel, ampak nič hudega. Pri pijači pa se ne more meriti s teboj.“

„Kaj bo Jernej! Kozarec žganja ga vrže, pa bi ga jaz ne!“

„Nak, zares ne!“ je odmajeval Mohor.

„To je neroda, ne pa fant. In zdi se mi, da se še drži matere za kolkjo! Saj tudi nobeno dekle ne mara zanj!“

„To pa jaz vem!“ je oblastno dejal Mohor. „Veš, tistale Lovričkova, tista Tona je presneto čedna punca. In v Jerneja se je zagledala. Se ji že motovili po glavi, njemu pa deklina.“

„Golant je, kar je res, je res“, je vmes pri-taknil kmet Lorin. In če ga dobi Lovričkova, se lahko pohvali.“

Možje so pomajali z glavo, prešli na drug razgovor in se nazadnje razšli. Mohor se je zvrnil na klop in zadremal, Krevsovka ga je stresla za rame.

„Pusti me, če ne te bo kaznoval sam ameriški cesar!“

(Dalje prih.)

VLADIMIR LEVSTIK:

NOVI STIHI.

MOTTO.

Ne bodi pravičen! Pravičnost je strah.
Ne odpuščaj krivic! Kdor odpušča, je plah.
Ne bodi usmiljen! Krotkost je slabost.
In strah in plahost in nemoč so do studa most,

Ne razklepaj pesti, če si zgrabil z roko!
Zavozil, — nič kesa; obrni kolo!
Ne misli na danes! Le jutri si ti.
In ko pride konec, mu s smehom napij!

LE BON ROY DESENCHANTE.

Razbil bi na bobnih grmečih plaho mrzkost
njih duš, —
pa čemu? Kje je kaplja poguma v kalnosti
mlačnih luž?
Razvil bi v vetrove pomladnje jim prapore
nove na boj, —
pa čemu? Kje je ščit, kje meč, da bi rob
dejal: Ta je moj?
Razlil bi luč, iz mrakov bi pristvaril nebo,
polno zvezd, —
pa čemu? Kaj razen korita še ljubi
sita objest?

Dušil sem v dnu prsi žalost, zadavil sem v
duši stud
in sem hodil krotak in pobožno sklenjenih
rok odpiral grud,
in sem nizkost tajil in išoč do konca
natezal vid, —
saj sedemtisoč prorokov laže: V blatu je
biser skrit!
Zaman sem dobroto sejal, ostal mi je bič
in meč:
kanalja da visokosti hrbet in kri, ne
več . . .

MOLČANJE.

V težkih, prokletih, brezkončnih nočeh
je s tvojim srcem nje mrzli smeh.

V jutrih koprenastih, brez vedrin,
solzna odhaja s tvojih blazin.

V blaznih pripekah visokega dne
k skromni mizi te vabi molče.

Na prag pregrinja ti pod večer
trepet željá in rotenj nemir,

in je tvoje breme in tvoja mladost,
tvoja ljubica je in je tvoj gost,

bič tvojih ur je in talisman,
vseh grehov kriv in nikdar prodan.

Mramorna groza je njen obraz,
a lepšega nisi poznal ves čas.

Njena duša je davnih časov bolest,
njena misel je mrtvih prašum šelest.

In mila tako je in čista tako,
da svojo ljubezen primerjaš z njo.

Pogubljeni žarki njenih oči
teko pred tron, kjer Dobrota spi . . .

In vendar jo je pokazati greh,
kadar je s srcem nje mrzli smeh.

In vendar se dvigne nad solncem strah,
kadar je duša silna namah

in kadar mrtev vesmir dreveni,
kot da je zasanjal v tebi, v nji,

in kadar spoznaš skozi žitja dim:
— Ti si, moja Pesem! Ti, Šir-Haširím —

V strogost odene se čar njenih ust,
nje božja lica zagrne grust . . .

Ne zapoješ. Utihneš, oči polne ros:
Tvoja Pesem je ona; in ti si Ponos.

SONET.

Povem ti, sestra, kaj je bolečina:
ko sem slonela prvič mu v rokah,
je lil iz prs zavraten, blazen strah
v poljube, kakor pelin v sladka vina;

v opalni blesk oči je šla temina
in duh je slutil in drhtel je plah:
zdajzdaj razruši bridke čare vzmah
roke usodne, težki hip pogina . . .

Zares: utrgal se je ples besed,
kakor mrtvá mu je desnica pala
od mojega pasu. Njegov pogled

je zarja daljnih hrepenenj navdala;
usmev, kot cvet, iz dna valov zajet, ---
ta bil je njen, in jaz sem ga spoznala!

IVAN LAH:

PESNIK I. S. MACHAR

V BOJU ZA ANTIKO.

(Dalje.)

V.
Jezus ni prišel „zakon podirat, ampak dopolnit.“ Njegov nauk je bil torej samo nova oblika starega judaizma. In le poezija, ki je odsevala z njegove bitosti in ki diše še danes iz njegovih stavkov, je napravila njegove zapovedi tako vabljive in sladke. In vsa ta sentimentalnost čustva bi bila — kakor vsa vrsta drugih podobnih sekt, ki so v Judeji nastale in izginile — ostala v malem krogu njegovih učencev, v nekaterih občinah in mestih, živela bi bila eno ali dve generaciji in izginila, kakor so izginile vse druge, brez spomina. Sicer je pisano, da je Jezus rekel: „Pojdite in učite vse narode.“ — Toda tu je toliko „toda,“ da je težko tem besedam pripisovati

poseben pomen. Evangeliji so bili napisani pozno po Jezusovi smrti, pozno po smrti oseb, ki so bile njegovi sovrstniki in priče njegovih del in besedi. Kdo bi ne prišel na misel, da so bile take besede položene Kristusu v usta „ex post“ zaradi razmer, kakor so se razvile pozneje? Peter, Jakob in Janez, ti prvi izmed apostolov, so se vedno čutili žide, člene izvoljenega ljudstva, ter so prihod gospodov smatrali darom le za svoj narod. Zato niso hodili čez mejo in so se ogibali paganov. Pazljiv čitatelj najde v „Dejanjih apostolov“ o tem celo vrsto debat, kjer se ne štedi niti z ostrimi besedami. In končno: če je sanjavi učenik galilejski govoril o vsem svetu in o vseh narodih, kaj si je mogel pod tem predstavljati mož, čegar življenje se je razen zelo

dvomljivega potovanja v Egipt še v otroški dobi gibalo le med galilejskimi jezeri in med Jeruzalemom! Njegove sanje bi bile izginile z njegovim spominom, in judovske sekte bi imele le eno ime več.

A tu je prišel mož iz Tarza. Strasten, nepristopen, neizprosni, ponosen značaj, eden izmed onih redkih, ki znajo svoj jaz popolnoma žrtvovati za svojo idejo in, če je treba, umreti zanjo, tudi umrjejo. Halucinacija, ki jo je imela zburjena njegova duša na poti v Damask, je odločila nad usodo ljudstva. Dotedanji sovražnik Kristov je videl razodetje. Jezus je osebno izpregovoril k njemu iz nebes v svoji polni slavi, mož iz Tarza je postal Pavel in največji apostol Sina človeškega. In Pavel je bil, ki je šel po vsem svetu in je učil vse narode. On je bil luč, ki je užigala druge, kamor je stopila njegova noga, po vseh mestih. Ognji „dvanajsterih“ v Jeruzalemu so v primeri z njim le slabotne svetilke. On je bil, ki je dal besedi telo in je nalil v posodo „žive vode“, da so jo mogli piti vsi.

Ta luč je ugasnila v požaru Rima. Ogenj je izšel iz lesenih bajt židovskih trgovcev ob Tiberi, cesar Neron, ki ga je rimsko ljudstvo dolžilo požiga, je zvrnil krivdo na žide. Žid in kristjan sta bila tedanjemu Rimljanu eno, in kristjani sami niso nikdar povdajali svojega posebnega stališča. Nastala so preganjanja, kazni, in Pavel, ki je bil že nekaj let v Rimu navaden vjetnik, je umrl z drugimi. Toda plameni, ki jih je zažgal, niso ugasnili . . .

Kristjanstvo te dobe je živelo provizorno. Bil je to čas pričakovanja, življenje vedno pripravljeno na odhod, razburjeno, hrepeneče in vzvišeno nad vsakdanjost. Bogastvo tega sveta mu ni bilo nič, kdor je kaj imel, je delil s temi, ki so bili prijatelji Gospodovi, z revnimi in ubogimi. Ubogi in bedni, berači, gladijatorji, sužnji, ujetniki, pripeljani v Rim, vojaki, ki jim je bila poezija nove vere pri njih sirovem rokodelstvu sladka uteha, utrujene duše žen, vsi ti so se zbirali v imenu Kristovem, postali so si bratje in sestre, enaki med seboj in pred svojim bogom in so čakali . . . Čakali so dneva sodbe in velikega plačila . . . Globoko sovraštvo do vsega pozemeljskega je bilo v njegovi duši. Država, slava sveta, vsa umetnost, radost življenja — vse to jim je bilo prevara in mamljivost, delo Satana . . . Čakali so sodbe in povrata Jagnjeta.

Toda leta so prešla, in Jagnje ni prišlo. In kakor pozameznik ne vzdrži dolgo v posebnem razburjenju in napetosti, tako so tudi kristjani omagovali in so se čutili razočarane. Slabši so

se vrgli h krvavim vratom mučeništva, odprli so jih in so izkušali vsaj tako priti k Jagnjetu, silnejši so spoznali položaj; zavedli so se, videli so, da konec sveta ne pride — zato so se pripravili za nadaljnje bivanje na njem. Prilagodili so nauk Kristov svetu in življenju — in nastala je cerkev. Prevezli so antiško vojaško organizacijo in so se previdno pripravljali na boj proti državi, proti njeni umetnosti, proti njenim bogovom in načinu življenja. Zatajili so svoj jaz in so postali enota v legiji Kristovi.

In boj se je začel. In kar se danes naziva „preganjanje kristjanov,“ je bila le faza, moment tega boja, bilo je to delo neizogibne samobrambe rimskega imperija in grške filozofije proti brezobzirnim podkopom, napadom in udarcem odgovornega sovražnika. Trdna zgodovinska resnica je: dokler so kristjani priznavali samo svojo vero, jih je pustila rimska država na miru, kakor sto drugih ver in sekt. Rimljan ni nikomur jemal njegove vere, nikomur ni vsiljeval svoje. Šele ko je čutil, da meri morilno orožje v srce države, je branil državo.

Veliki modrijan Mark Avrelj je hotel samo z ozirom na državo iztrebiti to „zalego“ iz telesa imperija. Dioklecijan je trpel kristjane tudi v svoji bližini, kot „otroke svoje hiše“ — šele ko so mu ti otroci zažgali (dobesedno) palačo nad njegovo glavo, je izdal prvi edikt proti njim. Toda niti ta, niti oni ogenj ni uničil tega boga, ki je sedel v dušah njegovih oznanjevalcev.

A prišel je Konstantin, razumel ga je — in paktiral z njim. Znamenje križa je dal na znamenja vojsk, ki so šle v boj proti nasprotniku Maksenciju: in novi bog se je dobro izkazal: na 50.000 mrličev pri mulvijskem mostu je oznanjalo njegovo moč in slavo. Konstantin, ena najbolj krvavih postav zgodovine, je razglasil kristjanstvo za državno vero. Poganstvo se je sicer trpelo, toda umiralo je. Njegovo solnce se je le še enkrat zablščalo v polni slavi Julijana, toda to je bila slava zatona. In z njim izginja antiški človek, ker si je kristjanstvo vzgojilo novega človeka, izginja antiška kultura, ker jo je kristjanstvo sovražilo, antiški imperij, ker je kristjanstvo sanjalo o „drugem kraljestvu,“ antiški svet, ker je kristjanstvo hotelo imeti svoj svet.

Iz mramornatih kipov bogov se je žgalo apno, zakladi svetišč so bili oropani, svetišča sama so bila porušena in iz njih kamenov so se stavili zidovi primitivnih bazilik; namesto pesnikov, filozofov in učenjakov so nastopili cerkveni očetje, katerih logika in obzorje je bilo enako stilu in jeziku, v katerem so pisali. Mesto rim-

skega cesarja je zasedel prestol pontifex maximus, namesto legatov in rimskih namestnikov škofje in patrijarhi, — in ljudstvo, vrženo za dva tisoč let nazaj, je iznova nastopilo v temi svojo težko pot . . .

Olimp je bil prazen, kipi in svetišča so bila uničena, dela starih pesnikov in filozofov so tlela v prahu knjižnic. Ljudstvo je blodilo po novi cesti v temi. In ker je potrebovalo umetnost, je začelo poizkušati, — posamezne besede in naivni poizkusi, — kakor prihajajo iz ust in rok otroka. Nič ni bolešnejšega nego zapreti zgodovino antiške umetnosti in slediti poizkuse v kristjanskem srednjem veku. Šele, ko se je ubogo ljudstvo v nezaupanju v lastne iznajdbe, potrto in zlomljeno, vrnilo k razvalinam onega sveta, ki ga je ono samo razbilo, ko se je začelo tu z oboževanjem in spoštovanjem učiti — takrat se je šele iznova pojavilo solnce in duša je začela živeti v svojih željah. Čez dva tisoča let je oživila helenska plastika v Mihelangelu. Dante se je učil pri Vergilu, Petrarca pri Horacu — tisoč in toliko sto let.

V.

Uloga antike v kulturi ljudstva še ni doigrana; vrnilo se je k nji že tolikokrat in se zopet vrača. V antiki je pač duh večnosti, in tega duha je ljudstvu potreba več, nego ljudstvo sluti. Vzdrži sicer brez njega nekoliko desetletij, baha se s svojo emancipacijo, s svojo modernostjo in originalnostjo — počasi pa na vseh koncih sveta utihujejo ta ponosna gesla, snemajo se prapori, pohaja samozavestni dih in izgubljeni sin se vrača brez imetja in sile v očetovski dom. Tu se osveža: po absintu se privadi zopet na pošteno, neponarejeno vino in pristno studenčnico, po secenih ljubeznih z voščenimi prsi in hektičnimi lici se uči iznova ceniti dekle, ki kipi od zdravja, namesto umetnih in kompliciranih senzacij nasičuje nerve z enostavno tragiko usod in v slogu se odvadi kompliciranja nerazrešilnih rebusov ter se izraža z jasnimi in čistimi linijami. In ko je okreval in ima zopet toliko sil, da mu je mogoče dihati z lastnimi prsi, in živeti lastno življenje, odide iznova v svet, razmetava in tepta prihranjeno energijo — dokler se po nekoliko desetletjih zopet ne vrne tih s snetim praporjem. Ta plima in oseka k bregom antike je zgo-

dovina človeške kulture; kadarkoli se je ljudstvo k nji vračalo, je iskalo v nji izvestno stran in panogo njenega življenja. Od grških tragikov vodi cesta naravnost k Shakespearju (seveda preko Seneke), rimski ep in grška skulptura so stebri italijanske renesance, — pastorage, Horac, Anakreon in Martial so stali ob zibelki klasične dobe nemške literature, Catullus je imel na Slovana Puškina nedvomno toliko vpliva, kolikor lord Byron, in to, kar so predstavljali buditelji naše češke literature iz latinščine in grščine, je le mala zahvala in poklon za vse, kar je bila antika našemu prerojenju.

In zdaj se ljudstvo zopet vrača k antiki. Ne zaradi forme, ne zaradi raznih vrst njene umetnosti, ampak zaradi njenega duha. Utrujeno, oslajeno in brez vere samo vase, stopa človeštvo z razbitih svojih ladij na one večne nasipe, kjer leži smehljaj velikega solnca. Išče trdnih tal pod svojimi nogami, miru razdvojeni duši, diha večnosti oslajelim živcem. In upajmo, da najde še nekaj. Nekaj, česar pravzaprav ne išče, ampak kar mora tam najti; velika Nemezis se mora najprej maščevati za nesrečo dveh tisočev let, da more poslej priti splošno vstajenje ljudskega duha. Pozicije so izpremenjene. Čas je zdaj, ko more Julijan vstati iz groba in se iznova postaviti na čelo odločnih vrst. Tihi glas modrijana Marka Avrelija bo govoril k dušam milijonov. Zopet je tu čas, da vstane Lukian iz Samosate, ta veliki grobokop olimpijskih bogov, da pripravi svoje orodje za novo delo . . .

To očiščenje ljudstva dovrši antika. Ona edina! kajti doslej živi velika Nemezis . . . Znamenja se pojavljajo na vseh straneh. Duh antike ni bil nikdar tako jasen, ker ni bil nikdar tako iskan in potreben, kakor dandanas. Delo filologov, ki se je tako pogosto zdelo smešno dlakocepstvo in nepotreben šport, nahaja sedaj mnogo priznanja vseh kulturnih sintetikov in modernih prelagateljev. Zdaj se ne jemlje ozira samo na one spoštovane pesnike in dolgovezne zgodovinarje, ki so nam ostali še iz gimnazije v neblagem spominu, ampak se zatekamo tudi k avtorjem, ki nismo iz njih del čitali niti besede, ki smo jih poznali jedva po imenu; danes se oziramo tudi na moraliste in filozofe iz dobe cesarstva, in na njih nasprotnike, t. zv. svete cerkvene očete. In človek čita in čita.

(Dalje prih.)

PREPOZNO.

(Dalje.)

I.

Temna noč je ležala nad okolico. Burja se je podila in piskala okoli oglov kakor tolpa lačnih volkov. Škripala so drevesa, ječala so in se upogibala v strahu in grozi. Iztezale so se veje proti oknom vaških hiš, kakor dolge koščene roke so tolkle ob zmrzle šipe. Za hipec je prenehalo, a zagnalo se je takoj še toliko huje, da so se tresle stene in zibala ostrešja. Podilo se je doli po vasi, zatulilo na ovinku, a izginilo visoko gori pod strmim kolkom. Vrnilo se je od druge strani, hiteo zdaj više, zdaj niže in si delalo novo pot, nov tir. Opirale so se siloma podstrešne line, loputala so okna in škripala vrata. Po hišah so bile že pogasile luči, le tuptam je še prodiral motni žarek čez ozko pot ali na prezebajoči vrt. In v tem žarku se je videlo, kako je plesal po zraku pesek, kako se je ž njim mešalo drobno ledeno zrnje in se vzdigovalo više in više. A nazadnje so ugasile še te luči, in nastala je neprodirna tema. V strahu se je tedaj oglasil pes na koncu vasi ter zavijal, da je zledenela kri po žilah, za njim je zategnil drugi in tretji! Vse polno glasov, žalostnih, grozečih, besnečih, ki so izkušali prekositi drug drugega, a človeškega glasu nikjer od zunaj...

V spalnici Benjamina Stohca je tačas še gorela luč. Benjamin je sedel pri mizi in si podpiral glavo z rokami. Skozi dolge koščene prste so silili zmršeni lasje, a misli za visokim belim čelom so bile videti težke, zakaj glava je lezla vedno niže in se je že skoro doteknila mize. Na mizi je ležalo nekaj papirjev, bili so večinoma napol popisani poedini listi. Očividno je bilo, da je nekaj pripravljaj za tiskarno. Ob robu mize je bilo položeno držalo, pero na njem je še bilo mokro.

Ob zadnji steni sta stali dve postelji druga za drugo. Bili sta še nedotaknjeni, dasi je šlo že na polnoč. Tedaj so se bližale stopinje po hodniku, Stohec se je vzdramil in se zravnal. Spravil je papirje v red, drugega vrh drugega, nato jih je zvil in vtaknil v žep. Pero je položil na črnilnik in se naslonil na stolu nazaj. Glavo je obrnil proti oknu. Odprla so se vrata, in v sobo je stopila dolga suha ženska bledega podolgastega obraza in velikih črnih oči. Takoj, ko je vstopila, je nje pogled po bliskovo premeril Stohca. Nekaj so-

vražnega je bilo v teh črnih očeh, v tem pogledu. Okoli usten je zaokrožil porogljiv smehljaj, ki je pa izginil še tisti hip. Šla je po sobi mimo Stohca, tako blizu, da se je s svojim komolcem zadela ob njegovo ramo.

„Pardon, gospod, nisem storila navlašč!“

Njen glas je bil hreščeč in zopern. Poudarila je zlasti besedo gospod.

Stohec se ni ozrl, slonel je nepremično in zrl proti oknu. Ona pa je stopila k prvi postelji in odgrnila odejo. Burja je stresala hišo.

„Kako lepa noč je zunaj“, je nadaljevala, „prav navlašč ustvarjena za poete, ki imajo prevroče srce. Ali ne bi hotel gospod malce vun? Tudi on bi se ohladil, in marsikatera budalost ne bi našla poti na potrpežljivi papir. Kako se je že glasila zadnja proza v pesmi? Ah, škoda, da sem pozabila, vredna je bila, da se deklamuje v takšnih noči!“

Stohec se ni genil. Ona se je slačila in se ozirala proti njemu. Njene oči so gorele in roke so podrhtevale.

„Takšenle človek, pa hoče biti poet! Svojo ženo je zadnjič udaril po obrazu, da se ji je ulila kri, nato jo je še sunil z nogo, pa ima mehko srce in pesniško dušo, pravo pesniško dušo. Vse, kar se izlije iz nje, vse je vzvišeno, lepo in čisto kakor studenec, ki prikipi izpod trde skale. Ha, ha, poet!“

Zasmejala se je grdo, da se je razlegalo po sobi.

„In pa odkdaj je poet! Prav od rojstva, že od tačas, ko ga je nosila mati, ki je tako radovoljno izpolnjevala svoje nezakonske dolžnosti z zakonskim možem svoje prijateljice, že od tistokrat je poet. Naš gospod je poet!“

Stohec se še vedno ni ganil. Strmel je v okno in molčal. A njegov obraz je bil blede, in ustnice so bile trdo stisnjene. Za njegovim hrbtom je zaškripala postelja, žena je legla in se zagrnila čez glavo.

„Ne, nočem te več videti, satan! Šel je med poete in zdaj laže sebi in svojemu bližnjemu, ves svet ima za norca. In pesmi je začel zlagati, da bi z njimi zakril svojo sramoto. Fej, ne hodi mi več blizu!“

Kakor iz groba so se glasile te besede izpod odeje, nazadnje se je slišalo še neko sikanje in hlipanje, a potem je vse utihnilo...

Stuhec je še nekoliko časa posedel, a potem je vstal in stopil k svoji postelji. Potegnil je odejo raz njo in jo vrgel na bližnji stol. Nato je razložil po tleh žimnico in slamnjačo ter razdril posteljo. Odprl je vrata v sosednjo sobo in znosil vse skupaj tja notri, postavil v kot ter zopet zložil.

„Tako, to delo bi bilo končano“, je pomislil, „zopet se začneta nov akt v drami mojega življenja“.

Položil je luč na mizo in natiho zaprl vrata. Stopil je k postelji in jo ogledaval. Njegov, prej tako bedi obraz se je pordečil, in oko se je za hipec zasvetilo. Kakor bi se bil razveselil te samotne, skromne postelje . . .

Zunaj je še vedno tulila burja in se zaletavala ob okna in ob stene. Stuhec pa je privil luč in sedel na rob svoje postelje. Zamislil se je, njegovo oko je zastrmelo nekam daleč, ničesar ni več videl okoli sebe, vračali so se pred njegove dušne oči davno minoli časi.

Zaslišal je glas, ki mu je govoril rahlo in vdano.

„Samo včas, takole v dolgih zimskih nočeh se spomni name, ko ne boš mogel spati, ko bo stresala burja oknice tvojega stanovanja. Tedaj se spomni name in jaz ti bom blizu, tiho in po prstih pridem do tvoje postelje . . . In rahlo bom stopila k tebi in naslonila bom svoja lica na tvoja in tebi bode odleglo, in zatisnile se bodo oči, ki jih bode objel rahel spanec. Da, jaz vem, da bodem tačas pri tebi, tačas v dolgih zimskih nočeh, ko ne boš mogel spati, ko bo stresala burja oknice tvojega stanovanja! . . .“

Toda kaj je to? Stuhec se je zravnal, nenadoma, hipoma, in je strmel proti vratom, ki so vodile na hodnik. Komaj slišna stopinja, kakor rahla stopinja bose noge, se je začula pred vrati. Zazibala se je kljuka, kakor bi jo stresel veter, zaškrta je tako tiho, da se je ta zvok komaj slutil, in odprla so se vrata in zopet zaprla brez najmanjšega šuma.

Na sredi sobe pa je stala Ana. Dolga bela obleka se je vila okoli nje vitkega telesa, vlažno se svetlikajoči lasje so bili razpuščeni po hrbtu in so se dotikali tal, obraz pa se je svetil kakor jutranja zarja. Sprožile so se njene bele lakti njemu nasproti in so zahrepenele po njem.

„Benjamin!“

Skočil je kvišku in ji hitel nasproti. Sklonila so se njegova usta nad njenimi rokami.

„Ali si res ti, Ana? Kako si lepa!“

„Ne veš li, kaj sem ti bila obljubila oni večer, ko sva se poslavljala? Kadar bo burja stre-

sala oknice tvojega stanovanja, kadar ne boš mogel spati in se bodeš spomnil name v svoji samoti in tišini, tedaj pridem k tebi, sem ti dejala. In, glej me, tukaj sem!“

Sklonila se je k njemu, rahlo so se doteknile njene ustnice njegovega čela.

Prijel jo je okoli pasu in jo potegnil nalahko za seboj.

„Sediva na posteljni rob, Ana! Samo nekaj trenutkov ostani pri meni, da se napijem zopet tvojega sladkega glasu, da se naužijem tvoje prelestne lepote, da se nasladim tvoje čarobne navzočnosti“.

Ni se mu branila. Sedla je na posteljni rob, roko sta držala v roki in ona mu je naslonila glavo na ramo. Njeni lasje so se zapletli z njegovimi, njene oči so bile vdano uprte v njegov obraz.

Luč na mizi je tedaj ugasnila, a nastala je neka neznana svetloba, mila in blagodejna, in v njej so se svetili in bleščali vsi predmeti, kakor bi se kopali v samem zlatu. Nad njimi je visela prozorna koprena, kakor mavrica na nebesnem svodu. Hkratu je nastala v sobi voljna toplota, ki se je razširjala po njej kakor topli pomladanski dihi čez cvetoče poljane. Utihnila je burja, zableščale so zvezde skozi okno. Oddaleč se je čula rahlodoneča, uho božajoča godba . . .

„Ana, povej mi, kako se ti je godilo, kar se nisva videla! Odprlo se bo moje srce in uho, da ne zbeži mino njiju najmanjša besedica sladkih tvojih ust. Govori, mila moja!“

„Ubožec, Benjamin! Bilo je nekdaj, ali se še spominjaš? Tako sem ti govorila ob najinem slovesu, ob onem zadnjem slovesu, odkar se nisva videla več. Glej, komaj si bil oni večer odšel od mene, že sem začutila, kako se nekaj lajša v meni, kako sili moje telo kvišku, kakor bi bilo zadobilo perotnice, da bi se na njih dvignilo visoko, visoko. In res sem se dvigala više in više, nič me ni težilo, nič me ni bolelo. Okoli mene ni bilo več sobe, nad menoj ni bilo več nizkega stropa, neizmerna ravan se je razprostirala naokoli. Bila sem že zelo visoko, ko me je obšla želja, da bi pogledala navzdol, da bi še enkrat videla ono malo sobo in ono ozko postelj, ki sem bila tako dolgo priklenjena na njej. Ozrla sem se tja doli. In glej, na postelji je ležalo moje truplo, bled je bil obraz in zaprte so bile moje oči. Roke so bile sklenjene na prsih, in lasje so se vili ob mojem truplu tja skoro do nog. Pri postelji pa si klečal ti, Benjamin, in tvoje oči so bile polne solza. A tedaj sem se zavedala, da sem umrla. Za hipec me je navdala grozna brid-

kost, in v tej bridkosti sem poklicala tvoje ime, Benjamin. Ozrl si se, videla sem te, zrl si navzgor za mano. A tedaj je izginila bridkost, nenadoma, kakor je bila nenadoma prišla. Letela sem više in više, dokler se nisem ustavila na nekem trdem predmetu. Ozrla sēm se okoli sebe bila sem na lepi, bleščeči zvezdi. Lep vrt se je razprostiral okoli mene, nikjer mu ni bilo konca. Najlepša drevesa so rastle v njem, vedno cvetoča in vedno cveteči grmi. S cveticami so bila tla posejana, med njimi so se iskri bili brušeni diamanti, tako svetli, da se je v njih luči jasno zrcalila sleherna stvarca. Na vse strani so se križala pota, vodila so ob zlatih jezerih in ob srebrnih rekah, bila so gladka in mehka, in stopalo se je po njih, ne da bi bilo treba privzdigniti nogo. Po potih so hodili posamezni ljudje. Imeli so dolge bele halje, ki so bleščale kakor sneg. Ko sem se pogledala, sem zapazila, da imam tudi jaz takšno lepo obleke. Nič se ne spominjam, kdaj bi jo bila oblekla, zrastle je na meni hipoma in kar sama. Same zadovoljnosti bleščeče obraze so imeli ti ljudje. Srečavali so se, pozdravljali so se, a govorili niso ničesar, vsak je bil zadovoljen sam s saboj, ni potreboval drugega, ker ni poznal nobene potrebe, da bi moral zanjo nadlegovati drugega. A hodili niso v kolobarjih, njih pot je vodila vedno naprej, vsi so stopali očividno proti enemu cilju. Tudi jaz sem se napotila tja. Dolga je bila pot, vodila me je mimo tisoč rek in srebrnopenečih se voda, vodila me je po zlatocvetočih brežinah dalje in dalje. A nisem se utrudila, lahka je bila moja hoja kakor polet drobne ptice. Tam v daljavi pa se je nekaj zasvetilo. Mogočna zarja se je dvigala nad visoko demantno goro, rdeča kakor škrlat in lepa kakor lepa misel. In od zarje obdan se je svetil tam gori zlat prestol. Na njem je pa bleščala tako svetla luč, da so me zasketele oči, ko sem se ozrla tja gori. Milijoni in milijoni najčistejših svetlobnih trakov so se lili na vse strani, vse je blestelo in jemalo vid. In ti žarki so silili v najskrivnejše kotičke, so se vsipavali na zemljo pod nami in so segali na druge zvezde, ki so se videle s tega kraja. Vsak pramen je bil svetlo oko, — oko, ki mu ni ostalo skritega ničesar ne na zemlji, ne drugod. V tej svetlobi je sedel On, to je bil On, pred komer se klanjajo vsa kolena, On, ki ga še ni videlo človeško oko, ki ga samo sluti človeško srce. Vsak, kdor je prišel do vznožja hriba, je padel na tla, tisoči so ležali pred njim. Tudi moje

koleno se je upognilo, nehote, samoobsebi, sklonil se je moj obraz k tlom in nepopisna sreča me je navdala. A tedaj se mi je zazdelo, da sem zaslišala mil glas:

„Povej mi svojo željo, hči moja, in izpolni se ti!“

Tedaj sem se spomnila tebe, Benjamin. Mogočno je zahrepenelo srce po tebi, rada bi te bila videla pri sebi, da bi užival tudi ti to srečo, da bi bil deležen mojega veselja. A hkratu sem se zavedala, da bivaš še na zemlji, da je ta moja želja nespametna in neizpolnjiva. A tedaj se je oglasil zopet oni mili glas:

„Tvojo željo vidim, hči moja, ni mi je treba šele slišati. Izpolni naj se ti, ker si ga ljubila s čistim srcem in z vso svojo lepo dušo. Pojdi in bivaj v njegovi bližini!“

In od tistikrat sem bila vedno pri tebi, Benjamin. S taboj sem hodila, tvoja pot je moja pot, srečna sem, kakor nisem bila nikdar v življenju. Videla sem vse tvoje dejanje in nehanje in zadovoljna sem bila s taboj. Tvoja duša je lepa, Benjamin, nisem se motila v tebi. Ostani vedno takšen in večna bo moja sreča!“

„Kako pa to, Ana, da si se mi pokazala šele danes, čez tako dolgo, ko si vendar vedno pri meni?“

„Vidiš, to mi ni mogoče, a to mi tudi ne dela težkega srca. Videla sem tvoje pesmi, ki so kipele iz tvojega srca ter objokovale moj prezgodnji grob, to je povečavalo mojo srečo. A danes, Benjamin, danes, ko je tako silno zahrepenelo tvoje srce po meni, ko sem se hipoma spomnila dane ti obljube, danes, nisem mogla več zdržati. Zletela sem tja gori pred prestol, vrgla sem se pred njim na tla in prosila sem, da se ti smem prikazati. On pa, ki je sama večna ljubezen in dobrota, mi je to milostivo dovolil. In tako sem tukaj, tako si me videl, Benjamin... Toda moj čas poteka, treba se je ločiti, Benjamin...“

Silno je zabučala burja zunaj. Stohec se je stresel, potegnil je z rokami preko oči in strmel v noč. Izginila je ona bajna svetloba, po sobi se je razširil mráz. Roke so tipale postelj, iskale so nje, ki je pravkar sedela zraven njega, a na njegovi desnici je bil prazen prostor. Toda slišal je še, kako je komaj slišno zaškrta kljuka, kako so se narahlo zaprla vrata.

„Lepe sanje, škoda, da samo sanje“, je dejal polglasno ter se zleknil po postelji...

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Slavica v narodni knjižnici v Atenah. Lani meseca aprila sem se sprehajal po Atenah in si ogledoval njih staroklasične in nove znamenitosti, ki jih je toliko! Kar ti v modernih Atenah že prvi dan pade v oči, to je krasna arhitektonika vseh javnih pa tudi privatnih poslopij. Nikjer nič tiste prismojene „secesije“, s katero nas nadlegujejo na našem barbarskem severu. Ko bi v Atenah postavil kdaj kak srednjeevropski arhitekt poslopje, ki bi ga n. pr. „okrasil“ z vidnimi, neskončno prozaičnimi travverzami, prepričan sem, da bi se mu smejale vse atiške — koze! Ne, v Atenah ni nič „moderne“ arhitekture, nego sama zdrava, starogrška renesanca! Tradicija v slogu gre tako daleč, da sem videl na več krajih, ne samo v Atenah, nego tudi po drugod n. pr. v Patrasu, na nekaterih poslopjih kopije marmornatih vratnih podbojev z Erehteiona na Akropoli. In kak slog si mora izbrati arhitekt tudi po drugod na severu Evrope ali v Ameriki ali kjersibodi, kadar hoče postaviti res kaj lepega, ne „modernejša“? V kakem slogu je zgrajen n. pr. dunajski parlament? V starogrškem tempeljskem slogu, ki ga ni prekosil še nobeden narod na svetu.

Take misli so mi hodile po glavi zlasti takrat, kadar sem se šetal po vseučiliški ulici (ὁδὸς πανεπιστημίου), ob kateri stoji cela vrsta najlepših javnih poslopij iz belega pentelionskega marmorja. Tukaj stojijo: vseučilišče (πανεπιστήμιον), akademija (ακαδημία) in grška narodna knjižnica (ἐθνικὴ βιβλιοθήκη). Za moj okus sta akademija in knjižnica najlepši poslopji vseh Aten, pa tudi drugod po evropskih mestih nisem še nikjer videl nič lepšega. Dva bela templja, h katerima se moraš popenjati po takisto marmornatih stopnicah. Pred vhom vrsta belih korinških stebrov . . . Kaj bi to opisoval! Vsak izobraženec ve, kaj je starogrški slog. Novogrški arhitekt je porabil tudi polychromijo in je pozlatil kapitele in pobarval tudi reliefe na pročelju i. dr. Na vsaki strani akademijske palače se dviga po eden visok korinški stebel in na enem stoji velikanski marmornati kip boga Apollona, na drugem pa boginja Pallade Athene. Ta dva kipa molita nad vso ulico, in še z Akropole ju vidiš v vsej njiju krasoti . . .

Zdaj, ko je že prepozno, vidim, da sem se zaletel. Zagledal sem se preveč v zunanjo arhitekturo pa sem pozabil, da sem hotel govoriti o slovanskih knjigah, ki sem jih našel v narodni knjižnici. Razume se samo ob sebi, da je poslopje narodne knjižnice tudi zgrajeno iz belega pentelionskega marmorja. Tudi to se razume, da nima nobena druga knjižnica v Evropi tako krasne hiše! Kakor pa skoro vsa druga javna poslopja, ki služijo narodni prosveti, tako so tudi akademijo in biblioteko sezidali grški bogati rodoljubi. Samo velika Amerika ima take mecene kakor mala Grška. Knjižnico n. pr. je zgradil na svoje stroške neki Valianos, ki ima pred poslopjem tudi svoj monument. Klobuk z glave pred takimi meceni! Sama ta knjižnica je stala več milijonov drahem. Največji ponos in najvišji ideal kakega grškega trgovca, ki živi in skopari kje na tujem, je: zapisati v oporoki vse svoje milijone narodni prosveti! . . .

Narodna knjižnica je obenem tudi vseučiliška knjižnica ter je brezplačno pristopna vsakomur. Obsega 250.000 knjig in 2300 rokopisov.

Stopil sem skozi marmornati veliki portal v knjižnico in bil sem v glavni dvorani, ki dobiva svojo svetlobo skozi stekleno streho. Dvorana je visoka, tako da imajo hodniki ob policah za knjige po več nadstropij. Vse je sila okusno in elegantno. Misliš, da stojiš v notranjščini kakega starogr-

škega templja. Sedem k mizi in oddam svojo vizitko uradniku, ki je imel ravnokar službo. Mlad gospod stopi uljudno k meni in me vpraša, česa želim. Vprašam ga, če ima knjižnica tudi kaj slovanskih knjig. Prinese mi listkovni katalog in mi položi na mizo: „Slavica“. Bil sem res radoveden. Kaj sem našel? Prepisal sem si naslove teh-le stvari slovanskih literatur:

1. **Pypin**: Geschichte der slav. Literaturen. II. Auflage.
2. **Dozon**: Poesiës populaires serbes.
3. **Herzen Aleksander**: Récits et nouvelles.
4. **Tolstoj**: Les Evangiles.
5. **Turgenjev**: Erzählungen.
6. **Wenzig**: Slawische Volkslieder.
7. **Starobolgarski evangelj** na pergamentu iz 14. ali 15. stoletja. Ta rokopis mi je prijazen uradnik g. dr. Themistokles Bolides sam pokazal. Rokopis je pisan kaligrafsko in ima lepe, barvane inicijale.

8. Predložila se mi je tudi še ena rokopisna stara slovenska (bolgarska, srbska ali ruska?) knjiga, ki je imela naslov: „Въведение въ Философію“ — „**Vvedenje v filozofiju**.“ Žal, da se mi je notica o tej literaturni redkosti v notesu tako zamazala, da je ne morem več razbrati. Morebiti pride v Atene v kratkem kak filolog, pa naj si še sam ogleda tamošnjo krasno nacionalno biblioteko in slavica v njej.

Dr. B. se je nekako opravičeval, da nimajo več slovanskih knjig. Poglavitni vzrok, rekel je, je pač ta, da za slavistiko ni na atenskem vseučilišču nobene stolice, kakor tudi za druge tuje literature ne. Nobeden grški vseučiliški profesor da ne zna slovanskih jezikov. Prašal sem drja. B-a, če smem poslati knjižnici kako slovensko knjigo, kar ga je razveselilo. Poslal sem nato iz Ljubljane tri svoje knjižice, za katere se mi je ravnateljstvo zahvalilo v francoskem jeziku.

Tako je torej v atenski narodni knjižnici zastopana tudi naša literatura . . .

A. Aškerc.

Murnik Rado: Jari junaki. Broš. 2:50 K, eleg. vezano 3:50 K, po pošti 20 h več. V Ljubljani 1909. Založil L. Schwentner. — V pičlem številu slovenskih humoristov zavzema Rado Murnik že več ko deset let sem popolnoma utrjeno, reči smemo, dominantno stališče. Satira, jedka in pikra, zbadljiva in uničujoča — ni njegova stran, pač pa je njegovo pravo in pristno dete humor. Pristrčen, dobrodušen, zdrav, neprisiljen in svež humor. Brezskrbnih lic, s hudo mušnim smehljajem na ustnicah stopa pisatelj skozi življenje, to solzno dolino, in dogodku, še tako žalostnemu, ve izva-bit njegovo veselo, smešno učinkujočo stran, v položaju, še tako resnem in kočljivem, ti ubere škodoželjno in zafrkljivo struno, ah, in v sliki, še tako poetični, par drznih potez s porednim čopičem — in poezija je pri vragu, v razpoloženju, vsem prepojenim z romantiko blede lune in vonjem sladko duhtečih vijolic, pa ti zazveni na uho pritajeni hohot nevidnega porogljivca. Za blede luno — večno smešna vsakdanjost, za Amorjem in Psiho — široko se režeči obraz launa. Murnik ne učinkuje z efekti, fino izcizeliranimi in minuciozno zgrajenimi, ni mojster nalahno trepetajočega humorja, njegove geste so široke, njegova komika tuintam drastična, njegove slike polne plastike. V nekaterih opisih, gotovih položajih se povzpne do malone groteskne komike. — Pričujoči knjigi, ki je v nji zbranih večina še nenatisnjenih humoresk — v neki kritiki je bilo čitati, da še nobena njih ni bila natisnjena — je nadel pisatelj zelo srečen, z jedrom teh črtic docela soglašujoč naslov „Jari junaki“. Jari so vsi, od psihološko fino pogojenega Janeza (v „Vojakovih sanjah“) in po vojaški

lestvici klin za klinom navzgor tja do strogega, že dvajset let stotnikujočega More, ki pa seveda svoje žive dni ni bil še nikdar na nobeni vojski, od zaljubljenega komija Jurija do internacionalnega sleparja barona Humbuga, da ne pozabimo gospoda Železnika, krvavega viteza z zlato klobaso, ki je uganjal svoje nerodnosti okoli l. 1101, ovekovečenega po nepobitni trditvi pisateljevi od Trubarja samega. Posebno skrb in ljubezen je posvetil pisatelj večji del knjige zavzemajočim vojaškim humoreskam, ki se blagodejno odlikujejo od nemških proizvodov te vrste, od humoristične nemške literature tega žanra z vedno istimi stereotipnimi figurami. Njegovi junaki ne nastopajo samo na vežbališču, v vojašnici in na pohodih, v najrazličnejših, z jedratim humorjem slikanih življenjskih položajih se prikazujejo oveseljenim očem čitateljevim, kakor na primer Krajnikov Martin, držič z levico viržinko, z desnico objemajoč okoli pasu ljubico. Ne da se pa prezreti, da gre pisatelj v marsičem predaleč, najsibo v pravkar omenjenih, ali ostalih svojih humoreskah. Za humor ne zadostujejo virtuozno skovani epiteti in atributi, in junakinje, ki jim nemila ali mila usoda ne da izgovarjati grčavega „r“, da morajo golčati v mehkeem „h“, s tem dejstvom samim, s to prirojeno jim napako, še nikakor ne zabavajo. Nekaterikrat spodrsne v banalnost in poplitvi. Sicer knjigo toplo pozdravljamo. Priporoča se sama. — s —

Milčinski Fran: Igračke. Črtice in podlistki. V Ljubljani 1909. Založil K. Schwentner. Str. 151. Cena broš. 2 K, vez. 3 K, po pošti 20 h več. Pisatelj, ki nima ničesar skupnega s slovenskim literarnim združenstvom, ki nima nobene „šole“ ali „smeri“ za seboj, ki noče ničesar reformirati in nikogar revolucionirati, nego piše tiho in skrito zase iz čiste ljubezni do lepe knjige, je Milčinski. Skromen in sam nad seboj kruto kritičen, nezaupen v svojo tvorno silo, piše Milčinski počasi, premišljeno, polni svoje miznice z rokopisi, a objavlja le malokdaj, malokaj. Medtem ko se v Slovencih natisne mnogo knjig, čijih rokopisi so še mokri, se drži Milčinski načela: Nonum prematur in annum ter pili, lika in brusi svoje spiske s čudovito pedantnostjo, ki pa ni profesoralna, nego je le tenkočutna vestnost finega cizelerja umetnika. Toda vsled tega njegovi spisi vendarle ne „diše po petrolejki“, nego delajo vtisk najpriprostejšega in najlehkotejšega ustvarjanja. Slog Milčinskega je ljubezniv, prožen in gibčen, njegov jezik vzorno neprisljen in brez najmanjšega umetničenja. Morda se začuti semtertja duh birokratskega periodstva, a celotnosti niti to ne škoduje. Slovnica zasledi tupatam kako marogico, n. pr. za nikalnico accusativ mesto genitiva, toda estetskega užitka nam to ne kvarji. Vsi ti nedostatki so pač le dokaz, da Milčinski ne piše profesionalno, nego zgolj amatersko. Pisateljstvo mu ni poklic in zaslužek, nego estetsko uživanje, osvoboditev iz službenih muk in skrbi, rešitev na oazo poezije iz puščave življenske brige. Milčinski je namreč sodnik; podnevi se ubija z jeklenotrdimi paragrafi, zaslišuje in sodi zločince, vlačugarje in zanemarjence, služi vestno in udano boginji zvezanih oči in z mečem in tehtnico v rokah, ponoči pa je Milčinski poet, umetnik. In ta ponočni poet se ozira z višine nizdol na dnevnege sodnika ter se mu smehlja in ga ironizira. Nikakor se ta poet birokratu ne roga, niti ga kakorkoli ne pobija, toda visoko vzvišen nad njim, mu kaže vse neizogibne smešnosti, nepopolnosti, prisiljenosti, nedoslednosti. Smehlja razkrinkuje in sodi poet sodnika, a ga ne obsoja. „Ridendo dicere verum“ je namen tega filozofa šaljivca, zato ne zna žaliti, in zato bode vsakdo čital njegove „Igračke“ z uživanjem. Pisatelj sam ne imenuje teh svojih drobnih spisov „humoreske“ ali „povestice“, nego jih je še posebej označil z besedama „črtice“, „podlistki“. Zdi se mi, da je ta ozna-

čitev povsem odveč, zakaj že glavni naslov pove vse. (Izraz „podlistek“ pa še vrhu vsega ne pomenja ničesar, ker je nesmiselna skovanka za „feljeton“, kamor sprejemajo dandanes spise vsake vrste.) Ako pa je kaka označitev „Igračk“ potrebna, naj bi bil g. M. pripisal besedo „kramljanja“ ali „kozerije“. Saj kramljanja, duhovito šegava, bistroumno hudomušna, ljubeznivo ironska kramljanja so vsi ti spiski v „Igračkah“. Večinoma vsa so pripovedovana v prvi osebi kot dogodki ali pa imajo obliko pisma, poročila in kritik. Cisto nedolžno lice imajo te „Igračke“; neinformirancu se bode zdelo morda toinono celo naivno in resnično otročje, a te „Igračke“ so polne smodnika in belo jagnjece ima mesto parkeljcev ostre krempeljčke. Vsakdo torej ne bo razumel jedra in tendence teh porednih spisov; kdor pa ima predpogoje za njih razumevanje, se bode zabaval pri čitanju „Igračk“ izvrstno.

Takih satir na slovensko dnevniško, koncertno in gledališko kritiko ter na slovensko občinstvo še ni napisal nihče, kakor Milčinski. Tako se ni izrogal še nihče malomeščanski filistroznosti, kakor Milčinski. Tako ni še nihče persifliral avstrijskega birokratstva, kakor Milčinskega „Birokratkočasnice“ in „Iz dnevnika pravnega praktikanta“. Prepričan sem, da dosežejo „Igračke“ zlasti v juristovskih in sploh uradniških krogih največji uspeh. V risanju značajev je Milčinski mojster; njegov Rebula, njegova Ana Poč in njegov stari sodnik (pendant Bobkov) so izborni. Skratka: kdor ljubi duhovito ironijo in elegantno satiro, prepojeno z zlatočistim humorom, prečita „Igračke“ z naslado. — o —

Krašovec Franjo: Utrinki. Črtice in potopisi. Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju. Pod tem naslovom je izšla te dni priročna knjižica; cena ji je dve K. Njena vsebina je razpredeljena na naslednje sestavke: Prvi majnik. — Inzerat. — Pomladanski izprehodi po Italiji, odlomki iz popotnega dnevnika I. Padova. II. Neapelj. — Čehi na slovanskem jugu I.—VII. Utisi iz Italije. Spomin s pota. I.—IV. — Opuščišči pustogibanje, kateri teh sestavkov je boljši, kateri je manje duhovit, kakor tudi naštevanje vseh slovnčnih, pismenih ali tiskovnih pogreškov, — omejimo se tu le na nekatere podatke o postanku te drobne, jedva 180 strani obsegajoče knjižice. — Franjo Krašovec, porojen v Celju, je iz velenadarjene obitelji z umetniško-obrtnim nagonom. Njegov ded, Andrej Krašovec, je bil cerkvenec pri podružniški cerkvi sv. Mihaela nad Laškim trgom; kot tak se je bavil s knjigovezništvom in urarstvom, ki se ga je priučil sam. Njega edini sin Franjo se je bil izučil pri Tomažu Kotniku v Mariboru pozlatarstva in cerkvenega restavracijstva ter je bil v tej stroki daleč naokrog znan mojster v Celju. In tega pozlatarja sin Franjo, pisec navedenih „Utrinkov“, je čutil takisto nekakšen umetniško neodoljiv nagib po višji izobrazbi. Po dovršenih gimnazijskih šolah je šel v Prago ter se ondi lotil učenja na tamkajšnji šoli za trgovino in narodno gospodarstvo, v katerih naukih se zdaj izpopolnjuje in pripravlja na končne izpite na visoki šoli enake vrste v Kolinu ob Renu v Nemčiji . . .

Živeč med realnimi, bistroglednimi Čehi, je mladi Franjo Krašovec zgodaj spoznal veliko važnost samoučenja in pa bistrega vpogledovanju v človeško življenje na učnem potovanju po tujih krajih med inorodnimi narodi. Priučil se je v to svrhu poleg materinščine in neizogibne nemščine češčine, ruščine, italijanščine, francoščine in angleščine. Podkrepjen s temi velepotrebnimi sredstvi v občevanju z inorodci, je prepotoval o šolskih počitnicah vso Češko, Srbijo, in Italijo, kamor je bil izletel dvakrat; naposled je bil tudi v Franciji in Angliji, da ne govorim o slovenski domovini, ki si jo je ogledal na svoje oči mladane po vsem njenem

obsežju. Sad potovanja po slovenskem in italijanskem ozemlju so njegovi pravkar izišli potopisni „Utrinki“. Pisani so jako živahno in lahkotno, na temelju lastnega očitvidstva in vedroglednega opazovanja dotičnih krajev in mest ter njihovih prebivalcev. Velezanimivi popotni doživljaji med slovenskimi rojaki in med italijanskim ljudstvom v družbi Čehov so opisani tu s kratkimi, samoraslimi in ljubkotekokiimi stavki, brez vseh nepotrebnih zemljepisnih števil o visočini tega ali onega holmca, s kakršnimi se kaj radi ponašajo nekateri preučeni potopisci. Na čelu knjige natisnjene črtice niso slabe, a ne spadajo v družbo potopisov ter jih je moderna naša beletristika že visoko nadkrilila. Tudi v potopisih bi bilo kazalo nekatere strani brisati, ker se ponavljajo, ali pa bi bilo isto materijo strniti. Očitvidno je, da so bili ti potopisi sestavljeni za dnevnik pod najsvežejšimi vtiski pravkar doživelih dogodkov kar sproti med potovanjem. Zato ti potopisi niso temeljiti, a prav zato včinkujejo tem neposredneje in simpatičneje.

Kdor hoče torej čitati neprisiljene opise potovanja iz Praga do Ljubljane ter od Trsta preko Benetek v Pulj, kakor tudi iz Prage po Italiji do Napolja, — naj si nabavi to informativno Krašovčevo knjižico, ki se prodaja po slovenskih knjigotržnicah!

V. H.-z.

Tuma F. K.: Pod cesarjem Franc Jožefom I. Obrisi. Celje 1909. Založila „Zvezna trgovina“, natisnila „Zvezna tiskarna“ v Celju. Str. 60 h, po pošti 65 h. V celjski „Domovini“ je izšla serija člankov F. L. Tume, ki se nakratko bavijo z zgodovino avstro-ogrske države tekom vladarske dobe našega cesarja. Ti članki, ki so pisani s pravo žurnalistovsko lahkoto, so izšli zdaj v ponatisku ter imajo sledeča poglavja: 1.) 1848—1908. 2.) Vladarjeva osebnost. 3.) Notranja politika a) ustava in ministri, b) narodnostno vprašanje, c) socialno in gospodarsko življenje. 4.) Zunanja politika (a) Ogrsko, b) Nemčija, c) Italija, d) Balkan). To knjižico zrelim inteligentom prav toplo priporočamo, ker je edina svoje vrste ter se od vseh knjižic enakega naslova razlikuje kakor voda od ognja. Zlasti našemu ljudskemu učitelstvu in vsem javnim knjižnicam bo ta brošurica zelo koristna. Delce je sploh prav podučno in sili k razmišljanju. Tu so nanizana gola dejstva zgodovine ter se obenem kaže v bodočnost. Škoda le, da Tuma ni dodejal še poglavja glede slovenskih dežel in glede vladne politike v Slovincih.

Matica Hrvatska si je na poslednjem svojem občnem zboru izvolila nov odbor in novega predsednika, gospoda profesorja dr. Otona Kučero. S tem občnim zborom se je završila borba, započeta pred nekako desetimi leti med „stariimi“ in „mladimi“ zaradi umetniških razlogov, ki so bili vzrok, da je del modernih, zlasti mlajših in najmlajših hrvatskih literatov, odtegnil H. M. svoje sodelovanje. Mladi so si ustanovili svoje književniško društvo in svoje glasilo „Savremenik“. Sklenil se sicer še ni mir ter ni kapitulirala nobena stranka pred drugo, nego se je dosegel kompromis, tako da so v odboru zastopani „mladi“ in „stari“ ter da je posej pričakovati sodelovanja literatov vseh smeri in vseh šol. Nas, Slovence mora ta literarni kompromis v literarnem taboru Hrvatov iskreno veseliti, saj bo le na korist H. M. in hrvatskim književnikom. Intransigentnost in netolerantnost sta zlasti na kulturnem polju morilna slana; cepljenje in medsebojno pobijanje itak redkih talentov je samomor. Dosedanji disidentje imajo zdaj priliko dejansko dokazati, da je M. H. njihovih del zares potrebovala; da si jih narod želi, o tem izpregovori bodočnost. „M. H.“ in društvo hrv. književnikov izdajata knjige. Mi le želimo, da bi našla oba založnika dovolj avtorjev in kupcev.

Hrvatska Matica je razposlala za l. 1908 svoje knjige in sicer šestero rednih in četvorico izrednih knjig. Členi Slovenci dobe te knjige za 6 K, med tem ko stanejo v knjigotržnicah za nečlane 10-50 K, Knjige, o katerih izpregovorimo še o vsaki posebej, so sledeče: **Hrvatsko kolo**. Naučno-književni zbornik. Knjiga IV. Str. 462. Vsebina: razprave, študije, povesti, pesmi, drame, kritična poročila. **Današnja financiialna znanost**. Napisao Stjepan Radić. 34. zvezek „poučne knjižnice“. Str. 400. **Pustolovka**. Povest. Napisao Ivan Lepušić. 303—304. zvezek „zabavne knjižnice“. Str. 200. **Adam Mickiewicz: Soneti**. — Romance i balade. — Grazyna. — Konrad Wallenrod. Preveo Isa Velikanović. 2. zvezek „prevodov novejših pesnikov“. Str. 238. **Novi rod** (Nov.) Napisao I. S. Turgenjev. Roman. Preveo Martin Lovrenčević. 16. knjiga „slovsanske knjižnice“. Str. 312. **Poslednji Zrinjski i Frankopani**. Uspomeni hrvatskih mučenika. Napisali Vjekoslav Klaić, dr. Fer. Šišić, dr. Rud. Horvat, Cherubin Šegović, Ferdo Rožić, dr. Velimir Deželić, Jovan Hranilović, dr. Fran Ilešić, Emilije pl. Laszowski in Oton Iveković. Str. 336. velikega formata s 108 portreti, slikami, avtogrami i dr. **Uljudba prastarega svijeta**. Vrijeme prije 5000 godina. Napisao prof. Stjepan Kućak. 5. zvezek „male knjižnice“. **Kolo hrvatskih umjetnika**. III. zvezek. Vsebina: Pogled na umjetnost u južnih Slavena. — Umjetničke izložbe Saveza jugoslovsanskih umjetnika „Lade“. Napisal Oton Iveković. — Umetniške priloge v treh barvah: Uroš Predić: Sv. Ciril in Metodije. Jos. Lalić: Put od Pila u Dubrovniku. Henrieta Šantel: Kod svjetla. Ivan Vavpotić: Šarka. Jaroslav Věšin: Jubilejni manevri na Šipkinom klancu. Železov: Kucovlaške kolibe. Marin Georgijev: Posjet Turaka. Oton Iveković: Odmazda u Gorindolu. Joso Bužan: Molitva. Končno umet. priloge v črnem tisku: Robert Frangeš Mihanović: Bilikum. Gj. Jovanović: Tuga. Andrej Nikolov: Busta djeteta. **Glas Matice Hrvatske**. III. god. Str. 168.

Radić Stjepan: Današnja financiialna znanost. Poučna knjižica Matice Hrvatske, knjiga 34. Tisak Dioničke tiskare u Zagrebu 1908. „Matici Hrvatski“ je glavna naloga širiti koristne nauke v popularni obliki; zato izdaja vsako leto obširna dela v „poučni knjižnici“ ter je letos kot 34. knjigo izdala veleaktualno, praktično, koristonosno delo uglednega politika in pisatelja, poslanca Stjepana Radića. Pred dvema letoma je izšlo v tej „poučni knjižnici“ dr. Milobara delo v dveh zvezkih o narodnem gospodarstvu, lani je izšlo Stj. Radića epohalno delo o modernizaciji, letos pa zopet Stj. Radićeva debela knjiga o modernih finančni znanosti. Pisatelju so bili pri njegovem krasnem delu, ki v jugoslovsanski književnost nima para, glavni viri in vodiči doslej nenadkriljena strokovna dela Proudhona, Leroy-Beaulieua, L. Saya in Reneja-Stourma; naslanja pa se tudi na dela najznamenitejših angleških, italijanskih in nemških strokovnjakov. Vendar pisatelj ne sledi svojim vzorom slepo, nego jih kritikuje in celo pobija, zasedujoč pri vsem svojo lastno pot, ki mu jo kažejo načela demokrata Slovana. Gotovo je, da Radićevo delo ni brez nedostatkov, saj je prvo v hrvatski literaturi; toda istotako je gotovo, da je najboljšo, kar premoremo iz te stroke Jugoslovani. Tvarina tega dela bi vobče ne mogla zanimati laika, toda Radić jo je znal obdelati toli zanimivo in popularno, da mora z interesom čitati Radićevo knjigo vsak modern obaženec. A če bi tudi knjiga ne bila toli zanimiva, je njen predmet toli važen in narodno-gospodarsko toli aktualen, da je Radićevo delo Jugoslovanom uprav potrebno. — o —

Mickiewicz Adam: Soneti. — **Balade i romance**. — Grazyna. — Konrad Wallenrod. Preveo Isa Velikanović.

Prijevodi novijih pjesnika. Svezak drugi. Izdala Matica Hrvatska. Tisak Dioničke tiskare u Zagrebu. Sodobnik Puškinov in Goethejev je bil poljski klasik Mickiewicz, tovariš Slowackega, Krasinskega in Brodzinskega. Mickiewiczova fantazija je plavala v struji lorda Byrona. Kot rodoljubljen pesnik je zajemal snovi svojih balad in romanc iz bojev Litvincev in Poljakov z nem. križarji. Tudi ta lepa knjiga prevodov je za hrvatsko književnost pridobitek, žal, nekoliko kasen. Matičarji bi si želeli vzlic vsem krasotam Mickiewiczove poezije vendarle modernejših glasov, ki so nam razumljivejši in užitejši.

Turgenjev I. S.: Novi rod. (Nov.) Preveo Martin Lovrenčević. Slavenska knjižnica. Izdaje Matica Hrvatska. Knjiga šestnaesta. Dionička tiskara u Zagrebu 1908. Izdajanje prevodov iz klasične slovanske književnosti spada med prve naloge „H. M.“, ki je v tem oziru storila že ogromno. Vendar v teh prevodih ni sistema, nego izhajajo le slučajno in brez programa. To je obžalovati. Mogla bi se izdati zapored vsa glavna dela istega pisatelja in nato vsa glavna dela drugega, tretjega i. dr. Tako bi bili prevodi vsaj v jezikovnem oziru enotni, dočim so zdaj jako različne cene. Turgenjeva roman „Nov“ je izšel v izvorniku l. 1877, in celo Slovenci ga imamo že nad deset let v svojem prevodu. Zato je hrvatski „Nov“ izšel pač zelo kasno. Matičarji si žele danes pač modernejšega čtiva in prevodov del aktualnejše vsebine. Toda zamujeno je treba naglo nadomestiti, zategadelj je Lovrenčevićev prevod dobrodošel. Sedanje in polpretekle razmere na Ruskem, revolucionarno gibanje, porajanje raznih prekucuskih struj, strastna politična propaganda sedanje dobe dajejo Turgenjevemu romanu „Nov“ aktualno vrednost in zanimivost. Turgenjev slika tu razvoj prevratnih idej v Peterburgu, fantastično revolucionarnost ruske mladine, moralno slabost inteligence, nadutost in smešnost višjih in službenih razredov naroda. Neždanov, Marijana in Solomin so predstavniki mlade ruske generacije, kakoršna živi iznova danes. Turgenjev je nenadkriljiv mojster pripovedovanja, globok mislec in velik umetnik obenem; njegov „Nov“ je zato umotvor svetovne slave. „H. M.“ je v spomin petindvajsetletnice smrti Turgenjeva izdajala ta roman, a, žal, brez primerne vvida, ki bi razumevanju „Novega“ le koristil.

Lepušić Ivan: Pustolovka. Povest. Izdala „Matica Hrvatska“. Zabavna knjižnica, svezak CCCIII—CCCIV. Tisak Dioničke tiskare u Zagrebu 1908. Z izdajanjem te zanimive povesti iz življenja v hrvatski trgovski hiši se je oddolžila H. M. spominu skromnega, a jako marljivega in plodovitega hrvat. pisatelja, ki je umrl — vzlic vsem svojim velikim zaslugam na kulturnem polju svoje domovine — pred par leti v veliki bedi in skoraj pozabljen. Lepušić je bil neumoren učitelj, ki je napisal za mladino celo vrsto lepih knjig in knjižic ter je sodeloval marljivo v mnogih hrvat. časopisih; poleg „Mat. Hrv.“ je tudi „Društvo sv. Jeronima“ izdalo več njegovih spisov za narod. Pisal je mnogo iz zgodovine Bosne in Hrvatske; preživel je vse svoje življenje v Bosni ter v Slavoniji in v Hrvatski med narodom, ki mu je namenjena tudi ta „Pustolovka“.

Kolo hrvatskih umjetnika. III. 1908. Izdala „Matica Hrvatska“. Ko je izšel I. zvezek tega najlepšega umetniškega albuma v jugoslovanski književnosti, smo izrazili v „Slovanu“ željo, naj bi postalo to „Kolo“ kmalu — jugoslovansko in naj bi ne bilo dolgo le hrvatsko. Ta želja se nam je sedaj izpolnila, naša ideja je realizirana. Sicer je „Kolo“ obdržalo še svoje hrvatsko ime, toda njegova vsebina se je izpremenila v jugoslovansko. V III. zv. „Kola“ so namreč zastopani s svojimi deli poleg Hrvatov tudi

bratje Srbi in Bolgari ter Slovenci. Ako čitamo v uvodnem članku tega albuma, da v Hrvatski do početka 80. let pr. v. sploh še ni bilo umetnikov, in ako pregledujemo zdaj te krasne reprodukcije hrvatskih umetnin v tem zborniku, moramo strmeti nad čudeznonaglim napredkom Hrvatov; veselimo pa se tudi sijajnih umetniških uspehov ostalih treh jugoslovanskih narodov, stopajočih za Hrvati in vstric njih. Umetniške razstave l. 1894, 1895, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1904, 1905, 1906 (hrvatske), l. 1900 in 1902 (slovenski v Ljubljani), 1903 (splošna jugoslovanska v Belemgradu), 1905 (v dunajski Secesiji), 1906 (splošna jugoslovanska v Sofiji), 1907 (slovenska v Trstu in v Krakovem), 1901 (bulgarska v Parizu, Londonu in v Liegenu) so rodile končno zvezo jugoslovanskih umetnikov „Lada“. Nekak izraz te „Lade“ je III. zvezek „Kola“, ki prinaša Srba Uroša Predića krasno cerkveno sliko Sv. Cirila in Metoda (v 4 barvah), Srba J. Lalića (Dubrovčanina) krajino „Put od Pila“ (v 3 barvah), Slovenke Henrijete Šantlove študijo „Pri svetilki“ (v 3 barvah), Slovenca Ivana Vavpotiča krajino „Šarka“ (v 3 barvah), Bulgara-Čeha Jaroslava Věšina portretno histor. sliko, „Jubilejni manevri“ (v 4 barvah), Bulgara G. Železkova krajino „Kolibe“ (v 2 barvah), Bulgara M. Georgieva žanrsko sliko „Poset Turkov“ (v 3 barvah) Hrvata Otona Ivekovića histor. sliko „Odmazda“ (v 3 barvah), Hrvata Jos. Bužana študijo „Molitev“ (v 3 barvah), Hrvata kiparja Frangeša kiparski umotvor „Bilikum“ (v črnem), Srba kiparja Gj. Jovanovića študijo „Tuga“ (v črnem) in Bulgara kiparja A. Nikolova portr. študijo „Dete“ (v črnem). Vse te reprodukcije so sijajno uspele ter so obenem dokaz izbornosti klišejev in kromotiska zagrebske „Dioničke tiskare“. Pri vsem svojem zadovoljstvu ob tem krasnem albumu pa nas boli premajhna udeležba slovenskih umetnikov ter popolni izostanek sloven. kiparjev. Kje so ostali gg. Zajc, Berneker, Peruzzi in Repič?! Kje je ostal agilni Vesel, v Hrvatski živeči Jama, naš Peter Žmitek in celo prvoboritelj Jakopič?! V albumu je lani prevladovala pokrajinska slika, letos prevladujeta žanrska slika in študija. Vsak album stane le 2 K. Ker se je natisnil le v 6000 iztiskih, opozarjamo nanj vse ljubitelje umetnosti v Slovincih. Tak album je najokusnejše darilo za vsakršno priliko!

Savremenik, mesečnik „Društva hrv. književnika“, je v drugi letošnji številki priobčil razpravo dr. Ferd. Šišića, vseučiliškega profesorja v Zagrebu, o „srbskem grbu“. Po tej razpravi je samostalna Srbija l. 1838. za svoj državni grb sprejela grb avstro-ogrške srbske patriarhije v Sremskih Karlovcih, kakor ga je uvedel patriarh Arsenij Jovanović (1737 do 1748). Ta grb so kot srpski grb prikazovali v svojih učnih grboslovjih dubrovniški benediktinec Mavro Orbini (1501), po njem znani Valvazorjev prijatelj Pavel Ritter-Vitezović in Srb Hristofor Žefarović, ki je l. 1741. latinsko delo Vilezićevo prevedel v stari slavensko-srbski jezik. Znanstveno se preko Orbinija ta grb ne da zasledovati. Vsekakor pa je — pravi Šišić — Srbija 19. veka vzela svoj grb po vzoru Srbov, ki žive v Avstro-ogrski, in ne obratno. F. I.

Šimunović Dinko: Mrkodol. Sabrane pripovijesti. Zagreb 1909. Str. 160. Knjižarska cijena 2 K. — Prva knjiga rednih izdajanj „Društva hrvatskih književnikov“ v Zagrebu je ta zbornik šesterih povesti, ki so bile, razen ene, že vse natisnjene. O njih umetniški ceni izpregovorimo prihodnjič. Njih avtor nam je bil doslej neznan, ker ni napisal razen teh svojih prvencev in poleg raznih mnogoštevilnih pedagoških člankov po učiteljskih listih še nič večjega, kar bi bilo vzbudilo pozornost Slovencev. Šimunović je še mlad nadučitelj (roj. 1873 v Kninu), ki marljivo deluje v Dalmaciji.

Prvi njegov leposlovni spis je zagledal beli dan šele 1. 1904. in njegov poslednji — „Rudice“ — v tem zborniku l. 1909. Upravništvo „D. H. K.“ trdi, da je „Šimunović odmah sa prvim beletrističkim radnjama pobudio nemalu pozornost u književnom našem svijetu in medju čitačim općinstvom“, da je „jak i samonikao talenat s osebnim shvaćanjem i rijetkim umjetničkim čuvstvom“ ter da se „vinuo u prve redove hrv. pripovjedača.“ Gotovo je, da mora imeti Šimunović prav posebne vrline, da morejo njegove povesti iziti kot prva knjiga rednih izdanj „D. H. K.“ ter s tem predstavljati višek hrvat. književnosti „mladih“, ki odrekajo večini knjig „H. M.“ skoraj vsako literarno vrednost. Za danes torej Slovence le opozarjamo na to knjigo izredno lične oblike in veleokusnega tiska. Členi „D. H. K.“ dobe za 6 K 6 takih knjig v razdobju leta. Naše Matice pa se morejo iz izdaje teh povesti — izšlih v dobi 1904—1905 — nečesa učiti: Izdajajte tudi ve zbornike toli mladih ponatiskov ter ne prepuščajte najmodernejše beletristike več le knjigotržcem! Čemu prinašajo naše Matice večinoma zastarelo blago ali pa v največji naglici zbrane črtice in prisilno spisane povesti, ki se jim še ni posušilo rokopisno črnilo! Izbrati in zbrati po naših leposlovnih mesečnikih najboljše spise ter jih — v redakciji avtorjev — izdati v zbornikih, bi bilo lahko in menda tudi uspešnejše delo. — o —

G. Jankov: Bolgarski narodni pjesmi ot Jelena Jankov. Zapisal i izdal G. Jankov. Plovdiv. Tipografija „Trud“. 1908. Str. 164. Polkovnik Jankov je zapisal 333 bolgarskih narodnih pesmij, ki mu jih je narekovala njegova mati Helena. A. A.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovensko deželno gledališče je zaključilo sezono 1908/9 z noviteto operete „Donna Juanita“ dne 4. aprila. Doseglo se je najvišje število predstav tekom ene sezone, namreč 103 (sezoni 1903/4 in 1904/5 sta imeli po 94, sezoni 1905/6 in 1906/7 sta dosegli 95, sezona 1907/8 le 92 in zadnja sezona 1908/9 pa 103 predstave). Razprodanih predstav je bilo 57. Uprizorilo se je 20 novih iger, 13 iger starej. repertoirja, 3 nove opere, 6 oper starej. repertoirja, 4 nove operete in 1 opereta starej. repertoirja: skupaj v 6 mesecih 47 raznih gledal. del ali vsak mesec 7—8 raznih del. Do 1. aprila t. l. so znašale gaže osobja skupaj 51.660 K (lani 53.249 K). Repertoire je bil sestavljen večinoma le iz iger, oper in operet iz prejšnjih dob, da so se tako prihranili izdatki za nov repertoire. Dramsko osobje je ostalo do malega neizpremenjeno; novi sta bili le dve igralki. Povsem novo pa je bilo operno osobje; solisti opere so vsestransko ugajali in povsem ustrezali. Dnevni prebitki predstav (do 1. IV. 1909) so znašali (po odbitku troškov za godbo „Sloven. Filharmonije“ v znesku 5772 K) skupaj 27.706; prištevši še dnevne prebitke 3 predstav meseca aprila t. l., znašajo dnevni čisti dohodki pretekle sezone skupaj 27.952 K (lani 20.576 K). Največji dnevni prebitek so dosegle predstave: opere „Madama Butterfly“ (2975 K s 7 predstav.), operete „Valčkov čar“ (2772 K s 6 predstav.), opere „Carmen“ (2483 K s 6), opere „Zrinjski“ (2273 K s 5), opere „Samson in Dalila“ (1737 K s 4), operete „Netopir“ (1587 K s 4), operete „Giroflé-Giroflá“ (1452 K s 4), operete „Mascotte“ (1369 s 4), opere „Onjegin“ (1139 s 3), opere „Prodana nevesta“ (1118 K s 3), opere „Werther“ (890 K s 3 predstavami). Med dramami so donesle največji prebitek: burka „Vražja

misel“ (891 K s 3), burka „Veleturist“ (913 K s 3), igrokaz „Grof Monte Christo“ (699 K z 2), tragedija „Faust“ (651 K z 2) in narodna igra „Deseti brat“ (635 K z 2 predstavama). Blagajnica izkazuje 127.906 K 17 h dohodkov, in 127.371 K 26 h izdatkov, torej 534-91 K prebitka. Račun imetja izkazuje 44.370-62 K aktiv, 31.446-26 K pasiv, torej čistega imetja 12.925-36 K.

Faller pl. Nikola, ravnatelj hrvatske opere v Zagrebu, je slavil spočetka meseca aprila t. l. petindvajsetletnico svojega umetniškega delovanja. Faller je genialen muzik, izreden talent in evropsko izobražen mož, ki govori več jezikov ter je poleg vsega še strokovnjak botanik. Bil je rojen l. 1862 v Varaždinu ter je že v 11. letu nastopil kot virtuozi na klavirju. L. 1880 se je vpisal v Zagrebu na juridični fakulteti ter je bil obenem zborovodja v gledališču. L. 1883 je bil že dirigent opere v Oseku, l. 1886—89 kapelnik opere in operete v Zagrebu. Potem je bil dve leti profesor petja na realni in gimnaziji v Spletu ter obenem pevovodja pevskih društev, regenschori katedrale i. d. L. 1891 je postal zopet kapelnik zagrebške opere ter je uprizoril do l. 1902 nebroj klasičnih in modernih oper. Odkar v Zagrebu nimajo opere, dirigira Faller operete ter uprizarja z gosti tudi opere. Leta 1897 je pl. Miletić imenoval Fallerja ravnateljem opere, in to je Faller še danes. Ta ljubeznivi, živahni, vedno veseli in dovtipni ter neumorno delavni mož je ena izmed najsimpatičnejših kulturnih prvoboriteljev hrvatskih. Ker je obenem velik prijatelj slovenske glasbe, mu čestitamo tudi Slovenci.

† **Przybylski Zygmunt**. V Varšavi je umrl 13. febr. v 53. letu svoje dobe ugledni poljski dramatik Przybylski, avtor mnogih komedij, ki so preložene tudi v druge slovanske jezike. Štiridejanska veseloigra „Wicek in Wacek“ je najznamenejša ter med Poljaki popularna.

NAŠE SLIKE.

Bela Csikoš: Judita in Holofernes. (Umetniška priloga v treh barvah.) Asirski vojskovodja Holofernes je oblegel judovsko mesto Betulijo in mu zaprl vso vodo; meščanje so trpeli strašno žejo ter so hoteli že udati se. Tedaj se je splazila krasna vdova Judita, bogata mlada žena, v asirski taborišče ter je s svojo lepoto omamila Holofernesa. Po razkošni orgiji je obležal Holofernes pijan v trdnem spanju, Judita pa mu je odsekala glavo ter se je vrnila v Betulijo. Judje so nato naskočili Asirce, ki so pobegnili, ker niso imeli vodje. To biblijsko povest je dramatsko obdelal Frid. Hebbel, v slovenski literaturi je znana Aškerčeva balada, v hrvatski umetnosti pa je naslikana v umotvoru hrvat. slikarja Bele Csikoša. — **Joso Bužan: Bolnica.** Žanrska slika Hrvat. slikarja, ki eksperimentuje z lučjo v temnih interijerih ali v polnem svetlu. Mlad, velik talent. — **Jelka Strupić: Pomaranče.** Razno sadje. Slikarica je Hrvatica in izvršuje tudi portrete. — **Vojteh Preissig: Vinjeta.** Humorna risba iz Holandske. Preissig je genialen češki risar. — **Bela Csikoš: Saloma.** (Umetniška priloga.) Wildova drama „Saloma“ je našla opernega skladatelja R. Straussa, ki je ustvaril iz nje silen umotvor. Perverznost Salome, hčerke Herodijadine, Herodove prilježnice, je bila v umetnosti že opetovano predmet poetov, slikarjev in kiparjev; prvi glasbenik, ki se je lotil te snovi, pa je Nemeč R. Strauss. Slika Csikoševa kaže Salomo z glavo Janeza Krstnika, ki ga je poltno ljubila. Slika je še nedovršena.